

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
  - 1.1 หลักการจัดประสบการณ์
  - 1.2 แนวการจัดประสบการณ์
  - 1.3 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์
  - 1.4 การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์
2. การพัฒนาหนังสือนิทาน
  - 2.1 ความหมายของนิทาน
  - 2.2 ความสำคัญของนิทาน
  - 2.3 ประเภทของนิทาน
  - 2.4 เทคนิคการเล่านิทาน
  - 2.5 หลักเกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็ก
  - 2.6 รูปแบบการเล่านิทาน
  - 2.7 คุณค่าของนิทาน
3. แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม
  - 3.1 ความหมายของจริยธรรม
  - 3.2 ความสำคัญของจริยธรรม
  - 3.3 ลักษณะของจริยธรรม
  - 3.4 ประโยชน์ของการประพฤติตามหลักจริยธรรม
  - 3.5 การปลูกฝังจริยธรรม
  - 3.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม
4. ความมีวินัยในตนเอง
  - 4.1 ความหมายของวินัย
  - 4.2 ความหมายของวินัยในตนเอง

- 4.3 ความสำคัญของการมีวินัย
- 4.4 ลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเอง
- 4.5 คุณลักษณะของความมีวินัย
- 4.6 สาเหตุการขาดระเบียบวินัย
5. หนังสือนิทาน
  - 5.1 ความหมายของหนังสือนิทาน
  - 5.2 ความสำคัญของหนังสือนิทาน
  - 5.3 ประเภทของนิทาน
  - 5.2 ลักษณะของนิทาน
  - 5.3 นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก
6. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ
  - 6.1 ความหมายของความพึงพอใจกับเด็กปฐมวัย
  - 6.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
  - 6.3 การจัดและการประเมินผลความพึงพอใจ
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จัดทำขึ้นเพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็กและผู้สอนใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเพื่อให้สถานศึกษาและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกหน่วยงาน ทุกสังกัดที่เกี่ยวข้อง ได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกันและเพื่อสร้างเสริมให้เด็กปฐมวัยได้เติบโตมีพัฒนาการ ทุกด้านอย่างสมดุลเหมาะสมกับวัย เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ หลักสูตรฉบับนี้จะเป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้แก่ผู้เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดี และสามารถไปใช้จัดประสบการณ์ ให้แก่เด็กได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการปฐมวัยศึกษา สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นที่แวดล้อมเด็กและบรรลุผลตามจุดหมาย

1. หลักการจัดประสบการณ์

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 51) ได้กำหนดหลักการจัดประสบการณ์ ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไว้ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่าง ระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
3. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการ และผลผลิต
4. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์
5. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้ให้แนวทางการจัด ประสบการณ์ คือ

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ
2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและ สาระการเรียนรู้
4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือ กระทำและนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ ร่วมกับเด็ก
5. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำ กิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน

6. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก
7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
8. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยมิได้คาดการณ์ไว้
9. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรมและการประเมินพัฒนาการ
10. จัดทำสารสนเทศด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้มาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

การเขียนแผนการจัดประสบการณ์หรือการเขียนแผนการสอนนั้น เป็นภารกิจสำคัญของครูผู้สอน ทำให้ผู้สอนทราบล่วงหน้าว่าจะสอนอะไร เพื่อจุดประสงค์ใด สอนอย่างไร ใช้สื่ออะไรและมีการวัดผลประเมินผลด้วยวิธีใด เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมก่อนสอนของผู้สอน การที่ผู้สอนได้วางแผนการสอนอย่างถูกต้องตามหลักการย่อมช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสอน ทำให้สอนได้ครอบคลุมเนื้อหา สอนอย่างมีแนวทางและมีเป้าหมายและเป็นการสอนที่ให้คุณค่าแก่ผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ตลอดจนลักษณะของแผนการสอนที่ดี เพื่อส่งผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ และในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 67) มีการเสนอแนะแนวทางการสอนในระดับชั้นปฐมวัย ไว้ว่า ไม่สอนเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ดังนั้น การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านบรรลุจุดหมายตามหลักสูตรนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. จุดประสงค์ของการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

- 1.1 เพื่อให้ผู้สอนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
- 1.2 เพื่อให้ผู้สอนนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันให้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้

2. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรผู้สอนควร ดำเนินตามขั้นตอน ต่อไปนี้

2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียดจนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไรเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ข้อมูลพัฒนาการเด็ก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เป็นต้น

2.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3-5 ปี

ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

3. วิเคราะห์สาระการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ

3.1 ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญ เป็นประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดและถูกกำหนดไว้แล้วในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ

3.2 ส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ เป็นสาระที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำโดยทั้ง 2 ส่วนนี้ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

4. กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์

ผู้สอนต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีหลากหลายรวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมที่ผู้สอนต้องการใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

สำหรับการจัดประสบการณ์แบบหน่วย ผู้สอนต้องกำหนดหัวเรื่องโดยใช้เป็นแกนกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก กำหนดหัวเรื่องสามารถทำได้ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 เด็กเป็นผู้กำหนด

วิธีนี้ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้กำหนดหัวเรื่องได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ขณะที่เดินผ่านแปลงดอกไม้ เด็กๆ แสดงความสนใจผีเสื้อที่กำลังเกาะดอกไม้อยู่ และต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ดังนั้น ผู้สอนจึงนำเรื่องผีเสื้อมาเป็นหัวเรื่องในการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 2 ผู้สอนและเด็กร่วมกันกำหนด

วิธีนี้เป็นวิธีที่กำหนดร่วมกันระหว่างผู้สอน โดยผู้สอนกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น แล้วนำเรื่องที่น่าสนใจมากำหนดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ เช่น ผู้สอนอ่านนิทานเกี่ยวกับ “ช้าง” ให้เด็กฟังและมีการสนทนา อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องช้าง ในที่สุดผู้สอนกับเด็กจึงตัดสินใจร่วมกันกำหนดเรื่อง “ช้าง” เป็นหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 3 ผู้สอนเป็นผู้กำหนด

วิธีนี้ผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนกำหนดการจัดประสบการณ์ และสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยไว้ล่วงหน้า โดยพิจารณาจากโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่จัดทำไว้ หน่วยการจัดประสบการณ์นี้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ผู้สอนกำหนดหัวเรื่อง “ยุง” ไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ปรากฏว่าเด็กอยากรู้เรื่อง “ผีเสื้อ” ผู้สอนสามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนเรื่องนั้น มาเป็น “ผีเสื้อ” ได้และนำเรื่อง “ยุง” ไปจัดประสบการณ์ในโอกาสต่อไป

5. เขียนแผนการจัดประสบการณ์

ผู้สอนควรพิจารณาการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้สอนนำไปใช้ได้จริง สามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้ ให้เด็กได้ความรู้และเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยที่ผู้สอนรับผิดชอบมากที่สุด ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของแผนการจัดประสบการณ์กับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วย

5.1 นำหน่วยการจัดประสบการณ์มากำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้เมื่อได้หน่วยการจัดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนกำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ให้เข้ากับหัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสาระที่ควรเรียนรู้ในหลักสูตรนั้นเป็นสาระที่สะดวกต่อการปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก

5.2 สังเกตหรือระดมความคิดจากเด็ก

ผู้สอนอาจสนทนากับเด็กเพื่อจะได้ทราบว่าเด็กมีประสบการณ์เดิมในหัวเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด เด็กอยากทราบอะไรเพิ่มเติมและผู้สอนควรตรวจสอบหลักสูตรเพื่อเพิ่มเติมสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ในหน่วยหรือหัวเรื่องนั้นๆ

5.3 เขียนแผนการจัดประสบการณ์

เมื่อได้ขอบข่ายสาระที่เด็กต้องการรู้และสาระที่ผู้สอนคิดว่าเด็กควรรู้เพิ่มแล้ว ผู้สอนต้องเขียนแผนการจัดประสบการณ์โดยคำนึงถึงมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ในเด็กแต่ละกลุ่มอายุที่ผู้สอนรับผิดชอบ ประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดขึ้น สื่อ กิจกรรมและการประเมิน

รูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

สำหรับรูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์ไว้ล่วงหน้า และเขียนแผนการจัดประสบการณ์แบบหน่วย (Unit) ในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

1) ชื่อหน่วย คือ การระบุชื่อหัวเรื่องที่จะใช้ในการจัดประสบการณ์ ได้จากหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนดไว้แล้วหรือยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามความสนใจของเด็ก

2) สิ่งที่ได้รู้แล้ว (จะเขียนไว้ในแผนหรือไม่เขียนก็ได้) คือ การสังเกต สนทนากับเด็กและผู้สอนบันทึกข้อมูลไว้

3) สิ่ง que เด็กต้องการรู้ (จะเขียนไว้ในแผนหรือไม่เขียนก็ได้) คือ คำถามที่เด็กถามผู้สอนแสดงถึงความอยากรู้ในหัวเรื่องนั้นๆ ของเด็ก

4) สิ่ง que เด็กควรรู้ (จะเขียนไว้ในแผนหรือไม่เขียนก็ได้) คือ การศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในส่วนที่เป็นสาระที่ควรรเรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญ

5) วันและเวลา คือ วันที่ทำการสอนและเวลาที่ทำการสอนตามตารางกิจกรรมประจำวัน

6) ชื่อกิจกรรม คือ ชื่อกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมกลางแจ้งและกิจกรรมเกมการศึกษา

7) จุดประสงค์ คือ เป้าหมายพฤติกรรมทั่วไปที่ต้องการให้เกิดเมื่อเด็กทำกิจกรรมครบตามระยะเวลาที่ผู้สอนวางแผนไว้อาจเป็น 1 สัปดาห์ หรือ 2 สัปดาห์ ทั้งนี้ควรอยู่บนพื้นฐานพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้าน และจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย/สถานศึกษาปฐมวัย

8) สาระการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

8.1) สาระที่ควรรเรียนรู้ คือ สาระที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ

8.2) ประสบการณ์สำคัญ คือ ประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดและถูกกำหนดไว้แล้วในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ

9) วิธีดำเนินกิจกรรม คือ การที่ผู้สอนเขียนกิจกรรมโดยระบุการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยคำนึงถึงวัยพัฒนาการช่วงความสนใจของเด็กและจุดประสงค์ที่ต้องการ

10) สื่อ คือ วัสดุ อุปกรณ์ ที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ไปสู่เด็ก โดยผู้สอนต้องระบุสื่อที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมไว้อย่างชัดเจน

11) การประเมิน คือ กระบวนการในการตัดสิน

คุณค่าให้กับสิ่งต่างๆ โดยนำผลที่ได้จากการวัดมาพิจารณาตัดสินเทียบเกณฑ์ที่ตั้งไว้ว่ามีคุณภาพในระดับใด เช่น ดี พอใช้ ไม่ดี ในระดับปฐมวัยนี้จะระบุการประเมินและสิ่งที่ต้องการประเมินเพียง 3 ระดับ คือ ดี พอใช้และควรปรับปรุง

12) บันทึกหลังสอน คือ การสรุปและแสดงผลการนำ

แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ ว่าสามารถจัดกิจกรรมได้บรรลุผลการเรียนรู้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคใดบ้างที่ต้องแก้ไข มีพฤติกรรมของผู้เรียนใดบ้างที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 71) ให้ตัวอย่างการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ไว้ในคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและสถานศึกษาของตนเองได้ ดังนี้

ตาราง 2 ตัวอย่างการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย ชื่อหน่วย

(ระบุชื่อหัวเรื่องที่จะใช้ในการจัดประสบการณ์ได้จากหลักสูตรของสถานศึกษาที่กำหนดไว้แล้วหรือยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามความสนใจของเด็ก)

สิ่งที่ได้รู้แล้ว	สิ่งที่เด็กต้องการรู้	สิ่งที่เด็กควรรู้
(ได้จากการสังเกต สนทนากับเด็กและผู้สอนบันทึกข้อมูลไว้)	(ได้จากคำถามที่เด็กถามผู้สอนแสดงถึงความอยากรู้ในหัวเรื่องนั้นๆ ของเด็ก)	(ได้จากการศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ในส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ)

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 71)

วัน : (วันที่ทำการสอน) เวลา : (ตามตารางกิจกรรมประจำวัน)

ชื่อกิจกรรม : (ชื่อกิจกรรมตามตารางกิจกรรมประจำวัน)

จุดประสงค์ : 1. เป้าหมายพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดกับเด็ก

เมื่อทำกิจกรรม

2. ในหน่วยแล้ว ควรอยู่บนพื้นฐานของพัฒนาการ

ทั้ง 4 ด้าน) ฯลฯ

สาระการเรียนรู้ : 1. สาระที่ควรเรียนรู้ (เป็นสาระที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ)

2. ประสพการณ์สำคัญ (เป็นประสพการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดและถูกกำหนดไว้แล้วในหลักสูตรของสถานศึกษาที่บุคลากรสถานศึกษาร่วมกันจัดทำ)

วิธีดำเนินกิจกรรม : 1. ผู้สอนเขียนกิจกรรมโดยระบุการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบ

2. โดยคำนึงถึงวัย พัฒนาการช่วงความสนใจ

ของเด็ก

3. จุดประสงค์ที่ต้องการ ชลช

สื่อ : (ระบุสื่อที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม)

การประเมิน : (ระบุวิธีการประเมินและสิ่งที่ประเมิน)

บันทึกหลังสอน :

4. การจัดกิจกรรมเสริมประสพการณ์

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 62) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมประสพการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยไว้ ดังนี้

กิจกรรมเสริมประสพการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็ก ได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสฟังพูด สังเกต คิดแก้ปัญหา ใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน การจัดกิจกรรมเสริมประสพการณ์ สามารถจัดได้หลากหลายวิธี ดังนี้

1. การสนทนา อภิปราย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการพูด การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็น และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลองรูปภาพ สถานการณ์จำลอง ชลช

2. การเล่านิทาน เป็นการเล่าเรื่องต่างๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เน้นการปลูกฝังให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้น ในการเล่านิทานสื่อที่ใช้อาจเป็นรูปภาพหนังสือนิทาน หุ่น การแสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง

3. การสาธิต เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้นๆ ในบางครั้งผู้สอนอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับผู้สอนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกม การศึกษา ฯลฯ

4. การทดลอง/การปฏิบัติ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงเพราะได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสังเกต การคิด แก้ปัญหาและส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็นและค้นพบด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช ฯลฯ

5. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่ง ด้วยการพาเด็กไปทัศนศึกษาสื่อต่างๆ รอบสถานศึกษาหรือสถานที่นอกสถานศึกษาเพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก

6. การเล่นเกมทบทวนสมมุติ เป็นการให้เด็กเล่นสมมุติตนเองเป็นตัวละครต่างๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานหรือเรื่องราวต่างๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมุติเพื่อสร้างความสนใจและก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะ รูปคนและสัตว์ รูปแบบต่างๆ เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ของจริงชนิดต่างๆ

7. การร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง เป็นการจัดให้เด็กได้แสดงออก เพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและ จังหวะ เกมที่นำมาเล่นไม่ควรเน้นการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

1. ควรยึดหลักการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงและมีโอกาสค้นพบด้วยตนเองให้มากที่สุด

2. ผู้สอนควรยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายของเด็ก และให้โอกาสเด็กได้ฝึกคิด

3. อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แทนผู้สอน เช่น พ่อแม่ ตำรวจ หมอ ฯลฯ จะช่วยให้เด็กสนใจและสนุกสนานยิ่งขึ้น

4. ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมหรือหลังจากทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้สอนควรใช้คำถามปลายเปิดที่ชวนให้เด็กคิด ไม่ควรใช้คำถามที่มีคำตอบ “ใช่” “ไม่ใช่” หรือมีคำตอบให้เด็กเลือกและผู้สอนควรใจเย็นให้เวลาเด็กคิดคำตอบ

5. ช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรมสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความสนใจของเด็กและความเหมาะสมของกิจกรรมนั้นๆ เช่น กิจกรรมการศึกษานอกสถานที่ การประกอบอาหาร การปลูกพืช อาจใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้

จากข้อความข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มุ่งพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตร เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถแต่ละบุคคล โดยมุ่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทักษะชีวิต ทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ให้มีความพร้อมในการศึกษาในระดับต่อไป บนพื้นฐานการให้การศึกษาและอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักและความอบอุ่นทั้งในครอบครัวและสถานศึกษา โดยมีหลักการจัดประสบการณ์เน้นเด็กเป็นสำคัญ ผ่านการเล่นและการเรียนรู้ เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ แนวทางในการจัดประสบการณ์ของหลักสูตรแบบบูรณาการจะสอดคล้องกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ การลงมือกระทำการเรียนรู้และการคิดริเริ่ม ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ทำให้เด็กได้ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้ใหญ่ สื่อต่างๆ น่าสนใจและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นการส่งเสริมประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง ปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ของเด็กให้ดำเนินไปอย่างมีความสุข ทั้งนี้ครูผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์โดยการเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต้องอยู่บนพื้นฐานพัฒนาการเด็กและจุดหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

การพัฒนาหนังสือนิทาน

1. ความหมายของนิทาน

นิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมาแต่สมัยโบราณ ซึ่งตรงกับคำว่า “นิทานกถา” ในภาษาบาลี ส่วนคำว่า “นิทาน” ของภาษาบาลี แปลว่า เรื่องเดิม เรื่องที่ผูกขึ้นและเรื่องที่ย้ออิง (ลำไย บัณฑิต, 2542, หน้า 29) กล่าวว่านิทานคือเรื่องเล่าที่เล่ากันมา มีจุดมุ่งหมายเบื้องต้นอยู่ที่ยกมาเล่าเพื่อเป็นการเปรียบเทียบ

เกษลดา มานะจตุติ และอภิญา มนูญศิลป์ (2544, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของนิทานได้สอดคล้องกันว่า นิทานเป็นเรื่องเล่าต่อๆ กันมาโดยใช้วาจาหรือเล่าโดยแสดงภาพประกอบ หรือการเล่าโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ประเภทต่างๆ ประกอบก็ได้ เช่น หนังสือภาพ หุ่นหรือการใช้คนแสดงบทบาทลีลาเป็นไปตามเนื้อเรื่องของนิทานนั้นๆ แต่เดิมมานิทานถูกเล่าสู่กันและกัน เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจในยามว่าง และเพื่อถ่ายทอดความเชื่อ ความศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่ยึดถือของคนแต่ละกลุ่ม

โดยสรุปหนังสือนิทานเป็นเรื่องที่สืบทอดกันมาโดยใช้วาจาหรือการเล่า โดยแสดงภาพประกอบหรือการเล่าโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ประเภทต่างๆ ประกอบก็ได้ เป็นเรื่องเล่าที่เน้นความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และสอดแทรกคติสอนใจ

2. ความสำคัญของนิทาน

นิทานเป็นสิ่งที่เด็กต้องการและสนใจอยากรู้ การจัดประสบการณ์ให้เด็กใช้นิทานนำไปสู่ประสบการณ์ด้านต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นเพราะการเล่านิทานมีบทบาทสำคัญ ลำไย บัณฑิต (2542, หน้า 29) กล่าวว่า การเล่านิทานมีประโยชน์และมีคุณค่ามากมาย เช่น ช่วยชดเชยประสบการณ์ทางภาษาแก่เด็ก ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการทางความคิด และจินตนาการ ฝึกให้เด็กเป็นนักฟังที่ดี เก็บใจความเรื่องที่ฟังได้ตามสมควรแก่วัย สร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กเรียนโดยใช้นิทานนำไปสู่ประสบการณ์ด้านต่างๆ ทำให้เด็กสนใจต้องการอยากรู้อยากเรียน เด็กจะรับรู้ได้ดีเพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็กต้องการและสนใจอยากรู้ เด็กมักชอบให้ผู้สอนเล่านิทานให้ฟังเสมอ นิทานจึงมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนมาก เพราะช่วยลดความตึงเครียดหลังจากที่ครูสังเกตเห็นว่าเด็กนักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายจากการเรียน หรือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กนักเรียนพักผ่อน ได้รับความเพลิดเพลิน ใช้นิทานนำเข้าสู่บทเรียน นิทานช่วยเปลี่ยนทัศนคติที่ไม่ดีหรือผิดบางประการของเด็กเกี่ยวกับความเชื่อ ความกลัว ใช้นิทานสอนจริยธรรมแก่เด็ก เช่น ความซื่อสัตย์ ความอื้อเฟื้อ ใช้นิทานสอนเรียงความ เช่น ให้นักเรียนเขียนบรรยายลักษณะของตัวละคร ใช้นิทานส่งเสริมการอ่าน ช่วยให้นักเรียนรู้จักโลกในแง่มุมเล็กๆ น้อยๆ จากนิทานที่ได้ฟัง ทำให้ตัดสินใจและสนองตอบต่อเหตุการณ์ต่างๆ ได้ถูกต้อง มองโลกในแง่ดี เกิดทัศนคติที่ดีต่อโลกและชีวิต

จะเห็นได้ว่านิทานนั้นมีความสำคัญมากมาย แต่การจะทำให้เด็กเกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กนั้น ผู้เล่าจะต้องรู้จักเลือกนิทานที่จะนำมาเล่า ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท ผู้เล่าควรพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ก่อนนำมาเล่าให้เด็กฟัง

3. ประเภทของนิทาน

ไพพรรณ อินทนิล (2546, หน้า 27) กล่าวว่า การแบ่งประเภทนิทาน มีการแบ่งประเภทนิทานได้หลายแบบ แต่ในที่นี้ขอนำเสนอ 2 แบบด้วยกัน คือ

1. การแบ่งนิทานตามรูปแบบ (Form) ได้แก่

1.1 นิทานปรัมปราหรือเทพนิยาย (Fairy Tale) มักจะกำหนดสถานที่ที่เลื่อนลอยไม่แน่ชัด เช่น ในกาลครั้งหนึ่งมีเมืองๆ หนึ่ง ตัวละครมีฤทธิ์เดชมาก ถ้าเป็นชายยากจนก็จะแต่งงานกับหญิงสูงศักดิ์ เช่น สังข์ทอง ปลาบู่ทอง สโนว์ไวท์ ซินเดอเรลล่า

1.2 นิทานท้องถิ่น (Legend) หรือที่เรียกว่า “ตำนาน” มักเป็นเรื่องขนาดสั้นเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นเรื่องพิสดาร แต่เชื่อว่าเกิดขึ้นจริง เช่น เรื่องพระยาทอง พระยาพาน พระร่วง นิทานท้องถิ่นอาจจะแยกย่อย ได้ดังนี้

1) นิทานประเภทอธิบาย (Explanatory Tale หรือ Etiological Tale) เช่น ทำไมห้ามนำน้ำส้มสายชูเข้ามาในเมืองลพบุรี อธิบายว่าสถานที่ต่างๆ เหตุใดจึงมีชื่อเช่นนั้น อธิบายปรากฏการณ์ เช่น เหตุใดพระราหูกับพระจันทร์จึงเป็นอริต่อกัน เหตุใดกาจึงมีขนดำ

2) นิทานเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ เช่น โชคลาภ

3) นิทานเกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้และลายแทง

4) นิทานวีรบุรุษ (Hero Tale) กล่าวถึงความสามารถ ความมองอาจกล้าหาญของบุคคล นิทานวีรบุรุษคล้ายคลึงนิทานปรัมปรา ซึ่งมีตัวเอกเป็นวีรบุรุษเหมือนกัน แต่นิทานวีรบุรุษมีการกำหนดเวลาแน่นอน มีเรื่องพื้นวิสัยมนุษย์อยู่บ้าง แต่เชื่อว่ามิได้เรื่องจริง

5) นิทานคติสอนใจ เป็นเรื่องสั้นๆ

1.3 เทพปกรณัม (Myth) ตัวบุคคลในเรื่องมักเกี่ยวกับความเชื่อ เช่น เรื่องพระอินทร์ ทำวมหาสงกรานต์เมขลา-รามสูร

1) นิทานเรื่องสัตว์ (Animal Tale) แต่มีความประหลาดเช่นเดียวกับคน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1) นิทานประเภทสอนคติธรรม คล้ายกับนิทานคติสอนใจ คือ ตัวเอกต้องเป็นสัตว์ แต่มีคติ เช่น ราชสีห์กับหนู

1.2) นิทานประเภทเล่าซ้ำหรือเล่าไม่รู้จบ (Formula Tale) เช่น เรื่องยายกะตา มีวิธีการเล่าแบบจำเพาะ

2) นิทานตลกขบขัน (Jest) เป็นเรื่องสั้นๆ เนื้อหาจุดสำคัญอยู่ที่เรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ อาจเป็นเรื่องการแก้ผิด แก้ล่า การแสดงปฏิญาณ ไหวพริบ เป็นการแสดงออกทางด้านอารมณ์ของมนุษย์ที่ต้องการหลุดพ้นจากกรอบของวัฒนธรรม ประเพณี และกิจวัตร ฉะนั้นนิทานประเภทนี้จึงรวมไปถึงนิทานเหลือเชื่อ (Tall Tale) ซึ่งทั้งผู้ฟังและผู้เล่าไม่ติดใจในความไม่สมจริงเหล่านั้น

2. การแบ่งนิทานตามชนิดของนิทาน (Type Index)

3.1 นิทานเกี่ยวกับสัตว์ แยกย่อยเป็นสัตว์ป่า สัตว์ปีก สัตว์น้ำ

3.2 นิทานชาวบ้านทั่วไปแยกย่อยเป็นนิทานเกี่ยวกับเวทมนต์ คาถา นิทานศาสนา นิทานเกี่ยวกับยักษ์ นิทานโรแมนติก ซึ่งมีขอบเขตความจริงเสมอ

3.3 นิทานตลกขบขัน แยกย่อยเป็นนิทานคนโง่ คนฉลาด นิทานนิสัย และข้อบกพร่อง

ลำไย บัวพิทักษ์ (2542, หน้า 24) ได้แบ่งนิทานตามพื้นฐานของสังคมไทย ออกได้เป็นประเภทต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. นิทานชาวบ้านหรือนิทานพื้นบ้าน เป็นนิทานที่เล่าเรื่องเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับชีวิตของชาวบ้านและสามัญชนทั่วไป เช่น เรื่องตากับยาย ตาเถรยายชี นางนาคพระโขนง ปู่โสมเผ่าทรัพย์ เป็นต้น

2. นิทานพื้นเมืองบางครั้งเรียกว่านิทานประจำถิ่น เป็นเรื่องราวที่ครอบคลุมชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชนใหญ่ กว้างขวางกว่านิทานชาวบ้าน เช่น เรื่องพญาทองพญาพาน ท้าวแสนปม นิทานสัตว์ เป็นนิทานสมมติสัตว์เป็นตัวละครพูดได้ เช่น นิทานอีศป เรื่องกระต่ายกับเต่า ราชสีห์กับหนู เป็นต้น

3. นิทานชวนขัน เป็นนิทานที่แสดงออกในด้านบันเทิงขบขัน ฟังแล้วสนุก คลายอารมณ์ตึงเครียด เช่น เรื่องหัวล้านได้หัว ศรีธนญชัย ตาบอดกับหูหนวก เป็นต้น

4. นิทานชาดก เป็นนิทานที่ผูกเค้าโครงมาจากคำสอนในศาสนา เช่น เรื่องพระเวสสันดร สุวรรณสาม นิบาตชาดก เป็นต้น

5. นิทานเพลง เป็นนิทานที่เล่าเรื่องเป็นคำร้อง ซึ่งมีวงดนตรีพื้นเมืองต่างๆ เล่นประกอบ โดยมากนำเอานิทานชาวบ้าน นิทานพื้นเมืองมาร้องเป็นเพลง ในลักษณะต่างๆ เช่น ลำตัดเพลงฉ่อย เพลงโคราช เพลงลิเก เพลงขอม เป็นต้น นิทานกลอน เป็นนิทานนำเอาเรื่องราวต่างๆ มาผูกเป็นกลอน โดยมากนำเอานิทานชาวบ้านนิทานพื้นบ้าน มักใช้

กลอนตลาด กลอนเสภา เช่น เรื่องคารวิหลวิชัย สุวรรณหงษ์ ยอพระกลืน ไกรทอง อิเหนา มณีพิชัย ไชยเชษฐา ขุนช้างขุนแผน เป็นต้น

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกที่จะใช้นิทานประเภทที่มีคติสอนใจ สอนคติธรรม (Fable) (วิเชียร เกษประทุม, 2546, หน้า 10) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานคติสอนใจ (Fable) ไว้ว่าเป็นเรื่องขนาดไม่ยาวนัก การดำเนินเรื่องไม่ซับซ้อน ตัวละครเป็นคนหรือสัตว์ก็ได้ เรื่องหนึ่งๆ อาจมีตัวละครประมาณ 2-4 ตัว แนวคิดที่ปรากฏในนิทาน คือ คุณค่าของจริยธรรม และผลแห่งการประกอบกรรมดี และกรรมชั่ว กรรมดีที่นำผลดีมาให้ ได้แก่ ความกตัญญูรู้คุณ ความเมตตากรุณา ความเคารพเชื่อฟัง ความซื่อสัตย์ ฯลฯ ส่วนกรรมชั่วที่นำผลชั่วมาให้ก็คือ การกระทำที่ตรงกันข้าม ได้แก่ ความไม่กตัญญูรู้คุณ ความใจร้าย โหดเหี้ยม ความดื้อรั้นความทุจริตคดโกง ความทรยศ ฯลฯ น่าสังเกตว่าการเล่านิทานคตินั้น ผู้เล่ามักชี้ให้เห็นผลดีผลร้ายของกรรมในตอนท้ายเรื่องเสมอผู้เล่าจะต้องมีเทคนิคในการเล่านิทาน เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็กให้มากยิ่งขึ้น

4. เทคนิคการเล่านิทาน

ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเล่านิทานสำหรับเด็กปฐมวัย ความรู้เรื่องวิธีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับนิทานจะช่วยให้การจัดกิจกรรมประสบความสำเร็จสามารถนำนิทานไปใช้เพื่อพัฒนาเด็กได้สมความมุ่งหมาย ในที่นี้จะกล่าวถึงวิธีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับนิทานในหัวข้อการเลือกนิทานสำหรับเด็ก คุณสมบัติของผู้เล่านิทาน และการเสนอสำหรับเด็ก ตามลำดับ ดังนี้

4.1 การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

จากการศึกษา Zixkind (อ้างถึงใน ไพพรรณ อินทนิล, 2546, หน้า 71) สรุปได้ว่าการเล่านิทานเรื่องใดนั้น ผู้เล่าจะต้องรู้จักเลือกนิทานที่เหมาะสมกับโอกาสและวัยของเด็ก จึงจะประสบความสำเร็จในการเล่านิทานซึ่งมีหลักในการเลือก ดังนี้

- 1) เลือกเรื่องให้เหมาะสมกับความสนใจของเด็กแต่ละวัยเด็กอายุ 4-5 ขวบ ชอบเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รอบตัว เรื่องในลักษณะของตำนานและความเชื่อ เช่น ทำไมกระต่ายจึงมีหางสั้น ทำไมฟ้าจึงร้อง นิทานประเภทจินตนาการ เรื่องเกี่ยวกับเจ้าหญิงเจ้าชาย ยักษ์ ดินแดนมหัศจรรย์ แต่ก็คงเป็นเรื่องสั้นๆ เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน
- 2) เลือกเรื่องที่ผู้เล่านิทานอยากเล่า เป็นเรื่องที่คุณเล่าชอบพอใจที่จะเล่าจะทำให้เล่าได้ดี เล่าได้สนุกสนานมีชีวิตชีวา

3) เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับวิธีการเล่า และสื่อประกอบการเล่า เทคนิคและวิธีการเล่านิทานมีมากมาย นิทานแต่ละเรื่องก็เหมาะสมกับวิธีการและสื่อที่แตกต่างกัน การเลือกนิทานที่จะเล่าจึงต้องพิจารณาความสามารถและความถนัดของผู้เล่าเอง จึงจะทำให้การเล่านิทานประสบความสำเร็จ เลือกเรื่องที่มีสาระที่จะช่วยปลูกฝังและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามให้กับเด็กๆ ผู้เล่านิทานจะต้องตระหนักทุกครั้งทีเล่านิทาน ให้เด็กฟังว่าเรื่องที่จะนำมาเล่านั้นต้องมีคติ สาระ ข้อคิด ปลูกฝังความดีงามให้เกิดขึ้นในจิตใจของเด็กทุกครั้ง ทั้งนี้ผู้เล่าจะต้องใช้กลยุทธ์ในการเล่า เพื่อที่จะไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่ายากจน เรื่องศีลธรรมจรรยา

4) เลือกเรื่องที่ทำให้ความสนุกสนานเรื่องซ้ำซ้อน เป็นนิทานที่ผู้ฟังชอบมากแต่ไม่ใช่ทุกครั้งหรือทุกเรื่องที่เล่า เพราะเด็กมีความสนใจและต้องการฟังนิทานหลายประเภท นิทานประเภทนี้เหมาะสำหรับผู้เริ่มเล่านิทานเพราะจะจบตอนเร็วโดยไม่คาดคิด สร้างความพอใจให้กับผู้ฟังและทั้งผู้เล่าผู้ฟังได้หัวเราะร่วมกัน

5) เลือกเรื่องที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่อง ควรจะให้มีความปริศนา ซึ่งจะตอบคำถามว่าใครทำอะไรได้มากที่สุดเด็กทุกคนอยากรู้ว่าเมื่อเกิดเรื่องเช่นนี้ แล้วจะเป็นอย่างไรต่อไป ตัวสำคัญของเรื่องพระเอก ผู้ร้าย ทำอะไร ทำแล้วเป็นอย่างไร

6) ควรเลือกนิทานที่มีเนื้อเรื่องเร้าใจทำให้เกิดความตื่นเต้น อยากรู้อะไรต่อไปจนจบ การผูกเรื่องต้องให้แนบเนียน และมีเรื่องปลุกย่อยที่นำออกนอกทางได้น้อยที่สุด เพราะผู้ฟังไม่มีโอกาสจะทวนอีกว่าต้นเรื่องเดิมเป็นอย่างไร โดยเฉพาะเด็กๆ ควรเลือกนิทานที่จบในตัวของมันเอง

7) ควรเลือกเรื่องที่มีคำซ้ำ ข้อความซ้ำๆ และคล้องจองกันสำหรับเด็กเล็ก เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กตั้งใจและสนุกสนานมาก

8) ควรเลือกเรื่องที่ทำให้ความรู้สึกสะเทือนใจ เช่น รัก เกลียด โกรธ สอดแทรกอยู่ด้วยควรมีตอนที่ตื่นเต้น เศร้าโศก สอดแทรกไปด้วย

9) นิทานพื้นเมือง ตำนาน เป็นนิทานที่มาของชื่อและสิ่งต่างๆ เช่น ทำไมกาจึงมีสีดำทำไมเสือจึงมีลาย ทำไมจระเข้ถึงไม่มีลิ้น หรือตำนานเกี่ยวกับสถานที่ เรื่องราวเกี่ยวกับวีรบุรุษ

10) เทพนิยาย และเทพปกรณัม เด็กชอบฟังมาก เพราะมีเรื่องผจญภัย ตื่นเต้น เร้าใจ เช่น ซินแบดผจญภัย

11) ควรเลือกเรื่องให้เหมาะสมกับเพศของผู้ฟัง ในกรณีผู้ฟังทั้งกลุ่มเป็นเพศเดียวกัน เพศชายชอบเรื่องผจญภัย ตื่นเต้น เพศหญิงชอบเรื่องอ่อนหวานความรัก ความเมตตาถ้าผู้ฟังมีทั้ง 2 เพศ ควรเลือกเรื่องที่เป็นที่สนใจของทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย

12) ควรเลือกเรื่องที่แสดงออกถึงความเฉลียวฉลาด ในการแก้ปัญหาหรือการใช้ปฏิภาณไหวพริบ เด็กจะติดตามความสามารถของตัวละคร และประทับใจฟังจินตนาการเหล่านี้ไปอีกนาน

นอกจากนิทานเรื่อง que ควรเลือกเหล่านี้แล้ว ไพพวรรณ อินทนิล (2546, หน้า 72) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เล่านิทานควรหลีกเลี่ยงนิทานที่ไม่ควรนำมาเล่าให้เด็กฟัง ดังนี้

- 1) นิทานน่ากลัว มีความโหดร้าย ทารุณอยู่ในตัว ฟังแล้วผู้ฟังได้รับความกดดันไม่สบายใจ
- 2) นิทานที่ไม่สร้างสรรค์ ไม่ให้ความจริงใจให้กับผู้ฟัง เช่น จบอย่างไม่สมเหตุผล ไม่ยุติธรรม เนื้อเรื่องไม่เหมาะสมกับเด็ก
- 3) นิทานลึกลับ นิทานแฝงปรัชญา หรือธรรมชาติของมนุษย์ที่อธิบายให้แจ่มชัดไม่ได้ เป็นนิทานที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ฟังแล้วอาจเกิดความสับสน
- 4) นิทานยืดเยื้อ เนื้อเรื่องวุ่นวาย มีรายละเอียดปลีกย่อยมาก
- 5) นิทานที่มีการเทศนาสั่งสอนมากเกินไป จนแทบจะไม่นิทาน ทำให้เด็กเบื่อ ไม่อยากฟัง ไม่ยอมรับ ก็จะทำให้การเล่านิทานล้มเหลว

2. คุณสมบัติของผู้เล่านิทาน

ไพพวรรณ อินทนิล (2546, หน้า 45-48) ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เล่านิทานไว้ดังนี้

- 1) ผู้เล่าจะต้องมีน้ำเสียงที่น่าฟัง วิธีการที่จะทราบว่าเป็นเสียงที่น่าฟังหรือไม่วิธีเดียว คือ “การฟัง” ต้องสามารถฟังเสียงตนเอง เปรียบเทียบกับเสียงคนอื่น ๆ ต้องรู้จักสังเกตเปรียบเทียบตัดสินเสียงของตนเอง ระดับเสียงต้องชัดเจน ไม่ทุ้มหรือแหลมจนเกินไป เสียงที่ออกมาจากลำคอจะเหนื่อยง่าย หายใจแรง และอาจจะต้องหยุดเล่าเพื่อหายใจ จะทำให้เสียจังหวะในการเล่า
- 2) ผู้เล่าควรมีการใช้ภาษาที่ดี รู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่ถูกต้อง ใช้คำศัพท์เหมาะสมกับวัยของเด็ก ถูกอักขระวิธีและวรรคตอน และให้อารมณ์ตามเนื้อเรื่อง รู้จักใช้ถ้อยคำเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย

- 3) ผู้เล่านิทานควรมีความคิดสร้างสรรค์ ควรรู้จักสร้างสรรค์อะไรใหม่ๆ ในสิ่งที่เล่าให้ผู้ฟังได้รับประสบการณ์ที่ดี
- 4) ผู้เล่านิทานควรเป็นผู้ที่มีความจำดีการจำเรื่องได้จะทำให้การเล่าเรื่องเป็นไปโดยอัตโนมัติ แต่ไม่ใช้การท่องจำแบบนกแก้วนกขุนทอง
- 5) ผู้เล่านิทานควรเป็นนักฟังที่ดี เรื่องที่มีคนมาเล่าให้ฟัง ควรฟังอย่างตั้งใจ เพื่อเก็บข้อความและรายละเอียดให้ได้ ต่อจากนั้นนำมาลองเล่าให้ตนเองและผู้ฟัง
- 6) เป็นผู้รักการอ่าน การอ่านจะช่วยให้ผู้ที่เล่านิทานได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้า พัฒนาการเล่านิทานและอุปกรณ์ ประกอบการเล่าอีกทั้งยังสามารถแสวงหาเรื่องนิทานได้จากการอ่าน
- 7) มีวิจารณญาณในการเลือกเรื่องที่จะเล่า เลือกได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง เวลาและบรรยากาศ
- 8) มีความขยันที่จะฝึกซ้อม เตรียมตัว ขยันที่จะหาอุปกรณ์ และจัดทำอุปกรณ์ตลอดจนเตรียมให้พร้อม ขยันที่จะขจัดข้อสงสัยให้หมดสิ้นก่อนที่จะไปเล่านิทาน
- 9) มีอารมณ์ขัน อารมณ์เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้เล่านิทาน ทำให้การเล่านิทานมีชีวิตชีวา ทำให้นิทานสนุกสนาน และผู้เล่านิทานสามารถแก้ปัญหาเฉพาะได้ หรือสามารถคลี่คลายสถานการณ์ที่เคร่งเครียดได้
- 10) เข้าใจจิตวิทยาเด็กและพัฒนาการเด็กเป็นอย่างดี เข้าใจความต้องการและความสนใจในนิทานของเด็กแต่ละวัย และทำให้กลุ่มผู้ฟังสนใจเรื่องที่เล่าได้
- 11) มีบุคลิกภาพที่ดีมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความเป็นมิตร หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจ
- 12) มีความสามารถพิเศษในการเลียนเสียงต่างๆ เช่น นกร้อง เสียงไก่ขัน เสียงเสือคำราม เสียงคนแก่ เสียงเหล่านี้เป็นสิ่งที่ฝึกหัดได้ และจะช่วยทำให้ผู้ฟังสนุกสนานยิ่งขึ้น
- 13) มีความตั้งใจจริง ตั้งใจที่จะเป็นนักเล่านิทานที่ดี ความตั้งใจที่ดีจะทำให้ผู้เล่านิทานชวนชวนในการฝึกซ้อมตนเอง

14) ผู้เล่านิทานควรตรงต่อเวลา ทั้งในเวลา que เริ่มต่นเล่าและจบเรื่อง ในเวลาที่กำหนด ดังนั้นจึงต้องมีการทดลองเล่าจับเวลา ดูก่อนที่จะไปเล่าจริงทุกครั้ง และจะต้องไม่ยึดเรื่องให้ยาวออกไปเมื่อเห็นเด็กสนใจ

15) ผู้เล่านิทานควรเป็นผู้ตระหนักดีถึงคุณค่าของนิทาน เห็นคุณประโยชน์ของการเล่านิทานให้เด็กฟัง เห็นว่าคำสอนและความรัก สามารถจะกลั่นกรองโดยผ่านสื่อที่เด็กชอบ คือ นิทานได้ และการฟังนิทาน คือ จุดเริ่มต้นไปสู่ การรักการอ่านหนังสือของเด็กในที่สุด

3. การนำเสนอนิทานสำหรับเด็ก

การนำเสนอนิทานสำหรับเด็กปฐมวัย การนำเสนอนิทานไปสู่เด็ก เป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเลือกนิทาน บางครั้งนิทานมีเค้าโครงเรื่องและ รายละเอียดต่างๆ ดีแต่ถ้าการนำเสนอไม่ดี ก็ทำให้นิทานเรื่องนั้นกลายเป็นเรื่องไม่สนุก ไม่น่าสนใจ เด็กไม่สามารถติดตามและเข้าใจนิทานเรื่องนั้นๆ ทำให้การจัดกิจกรรม ที่เกี่ยวกับนิทานให้เด็กสูญเสียเปล่า ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดาย การนำเสนอนิทานไปสู่เด็ก มีวิธีการนำเสนอหลายแบบ การเลือกว่าจะนำเสนอแบบใด จึงจะเหมาะสมขึ้นอยู่กับ การเตรียมตัวของผู้นำเสนอ วัสดุอุปกรณ์ เวลา โอกาสและสถานที่

วรรณิ ศิริสุนทร (2542, หน้า 10) ได้ให้วิธีการนำเสนอนิทานไปสู่เด็ก ไว้ดังนี้

1) ผู้เล่าควรเล่าตามลำดับเหตุการณ์ ไม่กระโดดข้ามไปมาเพราะ ผู้ฟังจะสับสน ควรเริ่มต้นเรียงลำดับจากบทนำหรือคำนำ เนื้อเรื่องและบทสรุป บทนำเป็นการเกริ่นให้เด็กทราบว่าเรื่องที่เล่าเป็นเรื่องประเภทอะไร บอกให้เด็กทราบว่าสัตว์ละคร ะไรบ้าง แนะนำอธิบายหรือใช้ภาพประกอบเกี่ยวกับตัวละคร หรือคำศัพท์ที่เด็กไม่รู้จัก และผู้เล่าจะต้องใช้วิจารณญาณในการตัดส่วนที่ไม่เหมาะสมออกไป และหาสิ่งที่น่าสนใจ นำมากล่าวเป็นบทนำ เนื้อเรื่องผู้เล่าจะต้องทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่อง ควรทำให้สถานการณ์ สำคัญดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกตื่นเต้น และบทสรุปจะต้องสั้นกะทัดรัด เพราะผู้ฟังผ่านความรู้สึกตื่นเต้นถึงจุดสุดยอดแล้ว ถ้ายึดเรื่องให้ยาวต่อไปอีก ก็ไม่มี ประโยชน์ จะทำให้ผู้ฟังไม่สนใจ

2) มีเทคนิคประกอบการเล่านิทาน เช่น การใช้น้ำเสียง ประกอบการเล่า ผู้เล่าไม่ควรใช้น้ำเสียงราบเรียบ ควรรู้จักทำเสียงให้เข้ากับบรรยากาศของ เรื่อง เสียงหนักเสียงเบา จะทำให้ผู้ฟัง ฟังอย่างเพลิดเพลินไม่เบื่อหน่าย ใช้ท่าทาง

ประกอบการเล่าใช้มือ ใช้ศีรษะ ลำตัว หรือท่าประกอบใช้สีหน้าและแววตาประกอบการเล่า นอกจากนี้ยังสามารถใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่า ซึ่งจะเหมาะสมกับกลุ่มของเด็กปฐมวัยมาก เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก

3) สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมจะต้องมีบรรยากาศที่เงียบสงบ ผู้ฟังจะไม่อยู่ในภาวะหิว ร้อน ง่วงนอนหรืออยากเข้าห้องน้ำ สถานที่สบาย สะอาดและความยาวของนิทานเหมาะสมกับช่วงความสนใจของผู้ฟัง ซึ่งเป็นเด็กอายุ 3-5 ขวบ นิทานที่ควรนำมาเล่า ควรมีจำนวน 12 หน้า ไม่รวมปกหน้าปกหลัง

4) ควรมีการประเมินผลการเล่านิทาน เพื่อทราบข้อบกพร่องของตนเองเพื่อให้งานเล่าครั้งต่อไปสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปแล้ว การจัดประสบการณ์การเล่านิทานให้กับเด็กนั้นนอกจากจะให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน สอดแทรกสาระความรู้ คติสอนใจ และแง่คิดให้กับเด็กอีกด้วย นอกจากนี้ครูยังสามารถเพิ่มพูนทักษะในการคิดให้กับเด็ก โดยการกระตุ้นถามเด็กด้วยคำถามปลายเปิด หลังจากที่ได้ครูเล่านิทานจบแล้ว เพราะคำถามปลายเปิดจะทำให้เด็กคิดหาคำตอบและพัฒนาการคิดของตนเองต่อไป

5. หลักเกณฑ์การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

นิทานมีมากมายหลายประเภท การนำนิทานมาเล่าให้เด็กฟังจึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัยความสนใจและพัฒนาการของเด็ก ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2547, หน้า 81) และวรรณิ ศิริสุนทร (2542, หน้า 23-30) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การเลือกนิทาน ดังนี้

เป็นเรื่องง่ายๆ แต่มีความสมบูรณ์ในตัว เน้นเหตุการณ์อย่างเดียวให้เด็กพอคาดคะเนเรื่องได้บ้าง อาจสอดแทรกเกล็ดที่ชวนให้เด็กสงสัยว่า อะไรจะเกิดขึ้นเพื่อทำให้เรื่องมีรสชาติน่าตื่นเต้น

มีบทสนทนามากๆ เพราะเด็กส่วนมากยังไม่สามารถฟังเรื่องที่เป็นความเรียงได้ดีพอมีการกล่าวซ้ำสัมผัส และถ้อยคำวลีที่เด็กจดจำได้ง่าย และรวดเร็ว และการใช้ภาษาสละสลวยซึ่งได้เลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมกับวัยของเด็ก

1. ควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในครอบครัว และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเด็ก หรือเป็นเรื่องที่เด็กจินตนาการตามได้และมีเนื้อเรื่องเร้าใจก่อให้เกิดความตื่นเต้น มีการผูกเรื่องแนบเนียน

2. เนื้อเรื่องถึงจุดสุดยอดง่าย และน่าพึงพอใจ เมื่อเล่าจบเด็กควรมีความสุข

3. ควรมิตัวละครที่เด็กจะสมมติตัวแทนได้ ไม่ควรเลือกเรื่องที่มีตัวละครหลายตัว เพราะจะทำให้เด็กสับสนและนิทานที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสัตว์

4. นิทานที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่อง ควรมีคำกริยาที่ตอบคำถามว่า ใครทำอะไรมากที่สุดเพราะเด็กอยากรู้ว่า เมื่อเกิดเรื่องเช่นนี้และจะเป็นอย่างไร ต่อไปตัวละครสำคัญของเรื่อง คือ พระเอกและผู้ร้าย ทำอะไรบ้าง ทำแล้วเป็นอย่างไร

5. เป็นเรื่องที่แสดงปฏิภาณไหวพริบของตัวละคร แสดงให้เห็นถึงสติปัญญาอันเฉียบแหลม

คำนึงถึงความสนใจของเด็กในระดับอายุต่างๆ กัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. อายุ 3-4 ขวบ ชอบฟังเรื่องราวที่ใกล้ตัวหรือเรื่องที่เป็นเรื่องจริงในชีวิตนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กระดับนี้ ควรจะอิงความจริงอยู่บ้าง

2. อายุ 4-5 ขวบ เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น ต้องการจะรู้ว่าสิ่งนี้มาจากไหนทำไมจึงเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ ทำไมเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ สิ่งนี้มีความเป็นมาอย่างไร อันนี้จะเข้าใจข้อแตกต่างระหว่างความจริง และเรื่องสมมติ นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กในวัยนี้ควรเป็นเรื่องสั้นๆ เข้าใจง่าย มีตัวละครตัวเอกเพียงตัวเดียว

3. อายุ 5-6 ขวบ วัยนี้เริ่มสนใจโลกของความจริง แยกอดีต ปัจจุบัน ได้ รู้จักสิ่งแวดล้อมที่ห่างตัวมากขึ้น เริ่มเข้าใจว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมไม่ใช่ศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่าง เช่น แต่ก่อนเนื้อหาของเรื่องควรเป็นเรื่องประเภทวีรบุรุษหรือความเก่งกล้าของเด็กตัวเล็ก วัย 5-6 ขวบ เด็กก็จะสนใจมาก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 65-66)

สรุปแล้ว นิทานมีมากมายหลายประเภท การนำนิทานมาเล่าให้เด็กฟัง จึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับวัยความสนใจและพัฒนาการของเด็ก คำนึงถึงความสนใจของเด็กในระดับอายุต่างๆ กัน เพื่อจะทำให้เด็กเข้าใจเนื้อเรื่องของนิทานได้

6. รูปแบบการเล่านิทาน

การเล่านิทานที่จะช่วยให้เด็กเกิดความสนใจ สนุกสนาน เพลิดเพลินและส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กนั้น ครูต้องมีวิธีการเล่าที่น่าสนใจ และใช้เทคนิคใหม่ๆ อยู่เสมอ ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2533, หน้า 131-132) และวิไล เวียงวีระ (2526, หน้า 70-71) ได้เสนอแนะรูปแบบการเล่านิทานไว้ดังนี้

1. การอ่านจากหนังสือนิทาน
2. การเล่าโดยใส่หน้ากากหรือหุ่นสวมหัว

3. การแสดงบทบาทสมมติ
4. การเล่าโดยใช้เสียงเพลงหรือเสียงดนตรีประกอบ
5. การเล่าโดยใช้เทปนิทาน
6. การเล่าโดยฉายสไลด์ประกอบ
7. การเล่าโดยใช้มือประกอบ ใช้สำหรับเล่านิทานเรื่องสั้นๆ หรือกลอนสั้นๆ
8. การเล่านิทานประกอบภาพบนแผ่นป้ายสำลี
9. การเล่านิทานประกอบหุ่นชนิดต่างๆ เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่นเชิด หุ่นชัก ฯลฯ

7. คุณค่าของนิทาน

การเล่านิทานและการเล่าเรื่องเป็นอิทธิพลและคุณค่าต่อเด็กทั้งในระดับปฐมวัย และประถมศึกษาการที่ผู้ใหญ่ครูใกล้ชิดกับเด็กโดยการเล่านิทานจะเป็นเครื่องช่วยให้เด็กเข้าใจยิ่งขึ้น การเล่านิทานและการเล่าเรื่องที่มีคุณค่าดังต่อไปนี้ ฉวีวรรณ กิณางค์ (2533, หน้า 102)

1. ช่วยชดเชยประสบการณ์ทางด้านภาษาแก่เด็กในชนบท ให้เท่าเทียมเด็กในเมืองเพราะบิดามารดา ของเด็กตามชนบทไม่มีเวลาหรือไม่เห็นคุณค่าในการเล่านิทานให้เด็กฟัง
2. ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการ ทางภาษาความคิดและจินตนาการ ที่สวยงามงดงามให้เด็ก
3. ช่วยฝึกให้เด็กเป็นนักฟังที่ดี เข้าใจวิธีการปฏิบัติตัวขณะฟังนิทาน และสามารถเก็บใจความตามเรื่องราวที่ฟังคนอื่นเล่าได้ตามควรแก่วัยของเด็ก
4. ช่วยให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีความรู้สึกอบอุ่นและสนิทสนมกับผู้เล่า
5. ช่วยปลูกฝังความรู้สึกชอบฟังนิทานและการเล่าเรื่องปลูกฝังความรู้สึกชื่นชอบในนิทานที่อ่านได้อย่างเข้าใจ
6. ช่วยปลูกฝังให้เด็กเป็นคนใจกว้างขวางขอมรับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน
7. ช่วยให้ครูผู้ใหญ่ได้ทราบถึงความรู้สึกที่ซ่อนเร้น อยู่ในตัวเด็กจากการสนทนาซักถาม

จะเห็นได้ว่า นิทานมีคุณค่าและความสำคัญสำหรับเด็กปฐมวัยมาก ดังนั้นในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ให้กับเด็ก ครู ผู้ปกครองก็สามารถนำนิทาน มาใช้เป็นสื่อได้ และถ้าครูกับผู้ปกครองรู้จักเลือกนิทานที่มีคุณค่าและนำมาถ่ายทอด ได้อย่างเหมาะสมก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาไปแนวทางที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม

1. ความหมายของจริยธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 291) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม คำว่า จริยธรรม มาจากคำว่า จะริยะ ซึ่งเป็นภาษาบาลี แปลว่า อันบุคคลควรประพฤติ ความประพฤติกรรม กับคำว่า ธรรม ซึ่งเป็นคำภาษา สันสกฤต แปลว่า หน้าที่ การทรงไว้ กฎเกณฑ์ การปฏิบัติ ความดีงาม ความถูกต้อง จริยธรรมจึงเป็นคำสมาส มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า หน้าที่ที่บุคคล ควรประพฤติ (โสภณ ชูพิกุลชัย ซปีลมันน์, 2543, หน้า 21)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2548, หน้า 8) ได้อธิบายว่า จริยธรรม ตรงกับ ภาษาอังกฤษว่า Ethics และ Morality ซึ่งแบ่งเป็นสองสายในสายจิตวิทยาจะใช้คำว่า Morality ส่วนในสายปรัชญาจะใช้คำว่า Ethics พระธรรมปิฎก (2551, หน้า 406) อธิบาย คำว่า จริยธรรม มีความหมายเดียวกับคำว่า Ethic ซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2551, หน้า 4) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Morality ส่วนคำว่า Ethics ตรงกับคำว่า จรรยาบรรณ ในภาษาไทย ส่วน Webster's Ninth New Collegiate Dictionary (1991) ให้ความหมายคำว่าจริยธรรม ตรงกับคำว่า Moral มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Moralis มีความหมายเหมือนกับคำว่า Ethics ที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Ethice เหมือนกัน จริยธรรมตามความหมายของนักวิชาการต่างประเทศให้ความหมายของ จริยธรรมเน้นหนักไปที่สังคมโดยให้สังคมเป็นตัวกำหนด รวมเรียกว่าพฤติกรรมทางสังคม ดังจะเห็นความหมายจากนักวิชาการต่างๆ เหล่านี้ เช่น Jean Piaget (1932, p. 1) ได้ให้ ความหมายไว้ว่าจริยธรรม คือ องค์ประกอบของกฎเกณฑ์ ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม Lawrence Kohlberg (1976, pp. 4-5) ให้คำจำกัดความไว้ว่าจริยธรรมเป็นพื้นฐานของความยุติธรรมถือเอาการกระจายสิทธิ

และหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไปแต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ ทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งเป็นอุดมคติ James Rest (1976, p. 6) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรมเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับหลักความยุติธรรม ในการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม โดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณค่าหรือความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละบุคคล Albert Schweitzer (พัชนี นันทศักดิ์ และคณะ, 2549, หน้า 47) ให้คำจำกัดความไว้ว่า จริยธรรม คือ ความเอาใจใส่ต่อพฤติกรรมที่ดี คนเรามีหน้าที่ไม่ใช่แต่เพียงเพื่อสวัสดิภาพของตัวเองเท่านั้นแต่ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้อื่นด้วย

ส่วนจริยธรรมตามความหมายของนักวิชาการในประเทศไทยให้ความหมายเน้นไปที่ความประพฤติของบุคคล ซึ่ง โสภา ชูพิกุลชัย ชปิลมันน์ (2543, หน้า 21) ได้รวบรวมความหมายของจริยธรรมจากนักวิชาการหลายท่านดังต่อไปนี้ วศิน อินทสระ (2544) ได้ให้ความหมาย จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ การกระทำ ความคิดที่ถูกต้องเหมาะสม การทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ เว้นในสิ่งที่ควรเว้นกระทำในสิ่งที่ควรกระทำด้วยความฉลาด รอบคอบ รู้เหตุรู้ผล ถูกต้องกาลเทศะและบุคคล ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ ได้ให้ความหมายว่าจริยธรรม คือ ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่ดีงามเหมาะสม มีนักวิชาการไทยส่วนหนึ่งมีความเห็นแตกต่างจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยมีความคิดเห็นไปในแนวทางของนักวิชาการต่างประเทศ

ดุจเดือน พันธมนาวิน (2551, หน้า 2) ให้ความหมายครอบคลุมว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ อันเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับนงลักษณ์ วิรัชชัย ศจีมาศ ณ วิเชียร และพิศสมัย อรทัย (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ศูนย์คุณธรรม, 2551, หน้า 408) ที่ว่าจริยธรรม เป็นกรอบหรือหลักประพฤติปฏิบัติของกลุ่มคนหรือกลุ่มบุคคล ที่สอดคล้องกับมาตรฐานที่ดีงาม

จะเห็นได้ว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ที่มีความประพฤติ กิริยา หรือสิ่งที่ควรประพฤติ ปฏิบัติ ในทางที่ถูกต้อง ดีงามและเหมาะสม ซึ่งจะสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรม

2. ความสำคัญของจริยธรรม

จริยธรรม เป็นปัจจัยที่สร้างระเบียบความสงบสุขความเจริญให้แก่สังคมโดยรวม มีนักศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับจริยธรรม ดังนี้

ธีราพร กุลนานันท์ (2544 อ้างถึงใน ลัดดาวัลย์ ยรรยงสง่า, 2548, หน้า 33) กล่าวว่าจริยธรรมมีความสำคัญในการปูพื้นฐานลักษณะอันดีงามทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดเป็นนิสัยโดยกล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรมใน 3 ด้าน คือ

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ได้แก่ จริยธรรมทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจว่าสิ่งใดดีสิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรยกเว้น
2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ได้แก่ จริยธรรมทำให้เกิดความรู้สึกโน้มเอียงทางอารมณ์ที่สะท้อนออกมาในลักษณะการชอบหรือไม่ชอบ อยากเห็น ความสำคัญเต็มใจรับค่านิยมเป็นแนวทางปฏิบัติจนเป็นนิสัย

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ได้แก่ จริยธรรมทำให้เกิดความสามารถที่จะลงมือปฏิบัติด้วยกาย หรือวาจา ในลักษณะนิสัยทางจริยธรรม

พันธ์ทิพย์ คัมแหน (2552, หน้า 10) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นการปูพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกที่ดีๆ รวมทั้งการให้แนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องในชีวิตที่จะสามารถฝึกให้เป็นนิสัยติดตัวต่อไป

จากความสำคัญของจริยธรรมดังที่กล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นการวางรากฐานลักษณะอันดีงามทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจว่าสิ่งใดดีสิ่งใดถูกต้อง และเป็นแนวทางในการปฏิบัติจนเป็นนิสัยทางจริยธรรม

นอกจากนี้ พิภพ วังเงิน (อ้างถึงใน สมคิด บางโม, 2549, หน้า 12) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมว่า จริยธรรมมีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ ดังนี้

1. จริยธรรมช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มนุษย์มีชีวิตที่ดี มีสุขภาพดี ทั้งสุขภาพจิตและสุขภาพกาย มีชีวิตที่สมบูรณ์
2. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์รู้จักตนเอง มีความสำนึกในหน้าที่ รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ต่อหน้าที่การงาน
3. จริยธรรมเป็นวิถีแห่งปัญญา ทำให้มนุษย์มีเหตุผล รู้จักใช้สติปัญญา แก้ปัญหาชีวิต โดยนำเอาหลักจริยธรรมเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิต มีความเชื่อว่าการกระทำความดีเป็นสิ่งที่ดีไม่หลงมกมายในสิ่งที่ปราศจากกฎหมาย

4. จริยธรรมช่วยสร้างสันติภาพในสังคมสร้างสันติภาพในโลก
5. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบ เป็นระบบ รู้สึกมีความอบอุ่น ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีสันติภาพ
6. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถปรับตัวเข้าได้กับบุคคลอื่นๆ และสังคมอย่างมีระบบเป็นระเบียบ สามารถครองคน ครองตน ครองงาน ครองเรือน ฯลฯ
7. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์มีเครื่องมือยึดเหนี่ยวและปฏิบัติ เพื่อป้องกันการเบียดเบียน การเอาเปรียบกันในทางส่วนตัวและสังคม
8. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์เป็นคนหนักแน่น อดทน ชัยัน ต่อสู้ เพื่อเอาชนะด้วยตนเองเป็นที่พึ่งของตนเอง ไม่ต้องรอโชคชะตา
9. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถกำหนดเป้าหมายของชีวิต ดำเนิน และพัฒนาชีวิตให้สำเร็จตามเป้าหมาย
10. จริยธรรมช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ปัญหาชีวิต และสามารถให้ความทุกข์หมดไปได้

จะเห็นได้ว่า ความสำคัญของจริยธรรมช่วยให้มนุษย์พัฒนาคุณภาพชีวิต มีความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบ รู้จักใช้สติปัญญาแก้ปัญหาชีวิต โดยนำเอาหลักจริยธรรม เป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบ และสงบสุข

3. ลักษณะของจริยธรรม

การมองจริยธรรมแต่ละคนอาจแตกต่างกันตามแนวคิด แต่จริยธรรมที่แท้จริงก็เป็นจริยธรรมที่มีอยู่ และการมองเห็นอาจเป็นรูปการนิยาม การแสดงความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติ บราวน์ (ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 165) แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ (Knowledge)
2. ด้านความรู้สึก (Feeling)
3. ด้านการประพฤติปฏิบัติ (Conduct)

ซึ่งพิจารณาแล้วสอดคล้องกับ ฮอฟแมน (ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, หน้า 165) ที่แบ่งจริยธรรมออกเป็น 3 ด้านเหมือนกัน คือ

1. ความคิดทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral thought)
2. ความรู้สึกทางศีลธรรมหรือจริยธรรม (Moral feeling)
3. การแสดงพฤติกรรมทางศีลธรรม (Moral behavior)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2544, หน้า 2-4) แบ่งประเภทจริยธรรมตามที่มีมนุษย์เกี่ยวข้องด้วย 4 ประเภท จากการศึกษา ดังนี้

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ที่สำนึกของตนนั้น ถือว่ากระทำชนิดใดดีควรกระทำ และกระทำชนิดใดเลว ควรดเว้น ลักษณะและพฤติกรรมประเภทใดเหมาะสมและไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้เชิงพฤติกรรมหรือความรู้เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลด้วย ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ทางสังคมและศาสนาส่วนใหญ่เด็กจะเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เกิด

2. ทศนคติเชิงจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ว่าตนเองชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้นๆ เพียงใด ทศนคติของจริยธรรมของบุคคลส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมนั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมเชิงจริยธรรมของสังคมจะเป็นตัวกำหนดทศนคติเชิงจริยธรรมของสมาชิกในสังคม แต่ก็เป็นไปได้ที่ทศนคติเชิงจริยธรรมของสมาชิกในสังคมอาจแตกต่างไปจากค่านิยมของสังคมได้ เพราะทศนคติมีความหมายรวมความรู้สึกไว้ด้วยกัน ดังนั้น ทศนคติเชิงจริยธรรมจึงอาจใช้ทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้แม่นยำกว่าเชิงความรู้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรมหมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำพฤติกรรมทางจริยธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวนี้จะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคล การศึกษาจริยธรรมของบุคคลในเชิงเหตุผลนี้จำทำให้ทราบว่าคนที่มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอและบุคคลที่มีพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างกันอาจมีระดับจริยธรรมแตกต่างกันได้

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือดเว้นแสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่นิยมชมชอบ หรือเว้นแสดงพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ

จะเห็นได้ว่า ความสำคัญของจริยธรรม คือ ด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และด้านการประพฤติปฏิบัติ ความรู้ที่ว่าสังคมของตนนั้นถือว่าการทำชนิดใดดีควรกระทำ ทัศนคติเชิงจริยธรรมหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมนั้นคือการรวมความรู้สึกไว้ด้วยกัน จริยธรรมของบุคคลในเชิงเหตุผลนี้อาจมีพฤติกรรมระดับจริยธรรมแตกต่างกันได้

4. ประโยชน์ของการประพฤติตามหลักจริยธรรม

ผู้ประพฤติตามหลักจริยธรรม จะเกิดประโยชน์แก่ตนเองอเนกประการ (สมคิด บางโม, 2549, หน้า 13) ดังนี้

1. ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
2. มีชีวิตอยู่อย่างมั่นใจ
3. ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชีวิต ไม่เกิดปัญหา ไม่เกิดความทุกข์
4. สามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างกว้างขวาง
5. ทำให้เจริญก้าวหน้าในชีวิต

จะเห็นได้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำของคนในสังคมที่กระทำในลักษณะดีงามเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้นๆ อันจะก่อให้เกิดความสุขต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

5. การปลูกฝังจริยธรรม

จริยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและต้องการให้เกิดกับเด็กปฐมวัย ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้

ราตี ทองสวัสดิ์ (2540, หน้า 23-24) ได้กล่าวไว้ว่าวิธีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กปฐมวัยนั้นอาจทำได้ 3 แนวทาง คือ สอนโดยตรงจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้ และจัดกิจกรรมที่เอื้อให้เกิดคุณธรรมและจริยธรรม

1. การสอนโดยตรง มักเป็นการสอนให้ปฏิบัติทางกาย เช่น การแสดง สัมมาคาราวะหรือทางวาจา เช่น การให้คำสุภาพต่างๆ ครูสอนให้ปฏิบัติแล้วติดตามให้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง
2. การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้เป็นการสอนโดยทางอ้อม อาจเป็นได้ ใน 2 กรณี คือ

2.1 สภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคล เช่น ครู พี่เลี้ยงตลอดจนครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียนจะเป็นต้นแบบแก่เด็กๆ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กวัยนี้ชอบเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิดไม่ว่าจะเป็นที่บ้านหรือโรงเรียนก็ตาม หากเด็กได้อยู่ท่ามกลางผู้ใหญ่ที่ดี ทั้งด้านกาย วาจา ใจ ก็จะทำให้เด็กมีความดีพร้อมเช่นเดียวกัน

2.2 สภาพแวดล้อมด้านวัตถุ หากพิจารณาจากโรงเรียน สภาพแวดล้อม ที่มีทั้งในห้องและกลางแจ้ง ในห้องเรียนเป็นการจัดที่เพียงพอตามหลักการ จัดการศึกษา ส่วนกลางแจ้งนอกจากจะมีของเล่นที่หลากหลายแล้ว จะต้องสะอาด มีไม้ดอกไม้ประดับรื่นสวยงามจะช่วยให้เด็กเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนโยนสดชื่น

3. การจัดกิจกรรมให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม เป็นการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมโดยเด็กจะได้รับจากการทำกิจกรรมประจำวัน

ก่อนอื่นต้องมาทำความเข้าใจก่อนว่า ลักษณะการจัดการศึกษา แก่เด็กระดับปฐมวัยเหมือนการสอนเด็กประถมศึกษาหรือไม่ คำตอบ คือ ไม่เหมือนกัน หากจะถามต่อไปว่าต่างกันอย่างไร คำตอบก็น่าเป็นดังนี้

3.1 การศึกษาระดับปฐมวัย เป็นเพียงขั้นพื้นฐานที่จะเป็นคนที่ มีคุณภาพในอนาคต และพร้อมที่เรียนต่อในระดับประถมศึกษา

3.2 การศึกษาระดับเด็กปฐมวัยเน้นการพัฒนาเด็กทั้งตัว คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

3.3 ในส่วนสติปัญญาไม่ได้มุ่งให้ได้เนื้อหาสาระ แต่ต้องการฝึก ให้ได้กระบวนการเรียนรู้

ทั้งนี้ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สำหรับเด็กปฐมวัย จะไม่สอนเป็นวิชา แต่จะจัดในรูปกิจกรรมจะทำกับบูรณาการทุกวิชาเข้าด้วยกัน เป็นสิ่งที่ พัฒนาได้เพียงแต่กำหนดและจัดกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การกระทำซ้ำๆ จะแทรกซึมเป็นนิสัยที่ดีในตัวเด็กในวัยนี้

สุพัตรา สุภาพ (2546, หน้า 29) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นกระบวนการที่มนุษย์ ต้องพบตลอดชีวิต เพราะการขัดเกลาในทางสังคม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับ สังคมเป็นการรับคุณค่าของสังคมที่เราอยู่ร่วมในฐานะสมาชิกเป็นแนวทางการปฏิบัติจน สามารถประพฤติได้เหมาะสมวาระและโอกาส

ชนเศรษฐี จำปางาม (2543, หน้า 21) ได้กล่าวไว้ว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตัวนำที่จะนำไปสู่การมีคุณธรรม จริยธรรม คือ ค่านิยม การเรียนรู้ของบุคคล ของบุคคลจะเริ่มต้นจากความจำเป็น ความต้องการ จึงจะได้ผลดีเพราะเมื่อเกิดความ จำเป็นขึ้นแล้วต่อไปนี้ก็จะก่อให้เกิดความชอบหรือความสนใจตามมา ความชอบนี้จะไป กระตุ้นให้มีความชอบ หรือความเชื่อในคุณค่าของสิ่งนั้นๆ และจะกลายมาเป็นค่านิยม ค่านิยมก่อตัวอยู่ระยะหนึ่งนานพอสมควรก็จะก่อให้เกิดสภาวะในใจที่จะมุ่งมั่นจะกระทำ ซึ่งสภาวะนี้เรียกว่า ทัศนคติ นั่นเองเมื่อมีทัศนคติเกิดขึ้นแล้วย่อมจะกระตุ้นให้ลงมือกระทำ หรือปฏิบัติ

ฉลอง จะระ (2547, หน้า 43) ได้กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมมีหลักอยู่ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาการศึกษาให้ได้ผลต้องพัฒนาทั้งระบบ คือ ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน การสอนศีลธรรมในหลักสูตรในห้องเรียนอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอ จะต้องมีการดูแลเอาใจใส่นักเรียนภายในและภายนอกห้องเรียน ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งในและนอกสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับการอบรมสั่งสอนศีลธรรมและ จริยธรรม

- 1.1 บุคลากรในโรงเรียน
- 1.2 การบริหารงานของโรงเรียนทุกเรื่อง
- 1.3 สภาพแวดล้อมในโรงเรียน
- 1.4 การประชาสัมพันธ์ภายในและภายนอกโรงเรียน
- 1.5 การบริการและสวัสดิการในโรงเรียนต้องเพียงพอ และพอดี กับปริมาณและความจำเป็นของโรงเรียน
- 1.6 กิจกรรมของนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณธรรมและ จริยธรรมของนักเรียนเป็นอันมากควรมุ่งเพื่อประโยชน์ของการศึกษา
- 1.7 การสอนจริยธรรมศึกษาโดยตรง ครูควรปรับปรุงตนเอง ให้มีคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้มีความสามารถในวิชาที่สอน
- 1.8 การสอดแทรกจริยธรรมในวิชาอื่น อาจทำได้หลายวิธีในเวลา เดียวกัน เช่น กิริยามารยาท

1.9 สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน รวมถึงผู้บังคับบัญชา และผู้บริหารระดับบนอกเหนือของสถานศึกษา และบุคคลต่างๆ เป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรม

2. การพัฒนาจริยธรรมต้องถือการพัฒนา ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาบุคลิกภาพที่ดีงาม การสร้างเจตคติและพฤติกรรมที่คุณค่าของบุคคลด้วย ดังนั้น จึงควรใช้วิธีการดังต่อไปนี้ ในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่สมควรของนักเรียน และเป็นการฝึกหัดอบรมคุณธรรม จริยธรรมไปในตัวด้วยคือ

2.1 การให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอทั้งเป็นส่วนบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.2 การดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิดนักเรียน ครูเป็นการสร้างสัมพันธ์ทางใจมีอะไรไม่ดี ไม่งามจะได้ป้องกันแก้ไขเสียก่อน

2.3 การดูแลและจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้มีบรรยากาศชักนำไปในทางที่ดีงาม ขจัดปรับปรุงสิ่งที่จะนำไปในทางที่เสียหายไปให้หมด

2.4 การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีวิจรรณญาณสามารถตัดสินใจเลือกวิถีทางปฏิบัติต่างๆ อันถูกต้องด้วยตนเองตามวัย ชั้น และระดับการศึกษา

2.5 การปลูกฝังอบรมนักเรียนแต่ละคนให้เป็นคนมีอุดมคติของชีวิตโดยการเล่าให้ฟัง หรืออ่านชีวประวัติของบุคคลที่ทำประโยชน์แก่สังคมในแต่ละด้านต่างๆ ให้นักเรียนได้เลือกเป็นตัวอย่าง ตามแรงบันดาลใจของตน

2.6 การแต่งตั้งครูคอยตรวจตราสังเกต และแนะนำความประพฤติของนักเรียน ควรทำสำหรับนักเรียนนักศึกษา

2.7 การร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียนในการอบรมสั่งสอนนักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ จะได้ผลดีกว่าโรงเรียนที่จัดการสอนแต่ฝ่ายเดียว

2.8 ความร่วมมือครูในสถานศึกษาเดียวกัน

2.9 การศึกษาวิจัยปัญหาจริยศึกษาของนักเรียนโดยใช้หลักในทางวิชาการ

3. การพัฒนาจริยธรรมควรถือหลักส่งเสริมคุณลักษณะที่ดีงาม และห้ามปราบแก้ไขลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ คุณลักษณะของคนไทยที่ควรปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบันมี 10 ประการ

3.1 ความมีระเบียบ

3.2 ความซื่อสัตย์

- 3.3 ความขยัน ความประหยัด การยึดมั่นในสัมมาอาชีพ
- 3.4 ความสำนึกในหน้าที่ และรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
- 3.5 การส่งเสริมความคิดริเริ่ม การรู้จักสร้างสรรค์และมีเหตุผล
- 3.6 ความกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความรักและเทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 3.7 การมรพลาณามัยที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
- 3.8 พึ่งตนเองและมีอุดมคติ
- 3.9 ความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ การรู้จักรักษา ศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
- 3.10 ความเสียสละ ความเมตตาปราณี ความกตัญญูทวดเวที ความกล้าหาญ และความสามัคคี

4. การพัฒนาจริยธรรมจะได้ผลก็ต่อเมื่อครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก หรือนักศึกษา ครูต้องถือหลักว่าสอนอย่างไรตนเองต้องปฏิบัติ อย่างนั้นด้วย ทั้งในการสอนและความเป็นอยู่ปกติของครูต้องเป็นไปตามที่สอนนักเรียน

สรวยธร นาวาผล (2542, หน้า 42) ได้กล่าวว่า อย่าให้เด็กขาดการเล่น การเล่นเป็นเรื่องจริงจังและมีความสัมพันธ์ต่อเด็กอย่างใกล้ชิดและลึกซึ้ง การเล่นที่เหมาะสม และถูกต้องตามวัย พัฒนาการของเด็กจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของเด็ก การเล่น สำหรับเด็กมีผลกระตุ้นต่อการเรียนรู้ พัฒนาการของสมองเสริมสร้างความฉลาด พัฒนา สติปัญญา พัฒนาการอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะต่างวัยหรือวัยเดียวกัน ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะพัฒนาไปสู่ ความรับผิดชอบต่อสังคมเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้น และการเล่นช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการด้านต่างๆ และทักษะต่างๆ ด้านอารมณ์จะช่วยให้เด็กเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเองและกล้าแสดงออก สามารถร่วมเล่นกับเพื่อนได้อย่างสร้างสรรค์ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้ปรับตัวเข้ากับ สิ่งแวดล้อมได้ง่าย มีทักษะในการสื่อสาร ด้านสติปัญญาจะช่วยฝึกให้เด็กรู้จักคิดทั้งด้าน การคิดอย่างมีเหตุผล การคิดอย่างสร้างสรรค์และจินตนาการ สามารถรู้จักวางแผน รู้จักปัญหา มีน้ำใจ มีความอดทน เป็นการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมให้แก่เด็กด้วย

ประกายมาศ รัตนวิโรภาส (2551, หน้า 26) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของบุคคลจะเริ่มต้นความต้องการ ความสนใจ เด็กปฐมวัยจะได้รับการเรียนรู้ผ่านจากการเล่น ซึ่งมีส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ และทักษะต่างๆ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของเด็กปฐมวัย

จากความคิดเห็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความต้องการ ความสนใจ เด็กปฐมวัยชอบเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นการสอนทางอ้อม และครูควรสอดแทรกในทุกวิชา เพื่อเป็นการปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง จนทำให้เด็กนำไปประพฤติปฏิบัติเป็นความเคยชิน

6. ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม

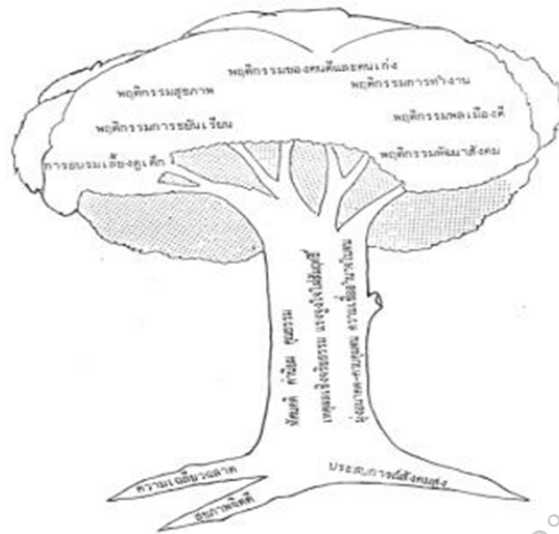
ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง โดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 6-60 ปี ว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง และได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้นโดยแบ่งต้นไม้จริยธรรม ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ ดอกและผลไม้บนต้น ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

ส่วนที่สอง ได้แก่ ส่วนลำต้นของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่าง ขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วย จิตลักษณะ 5 ด้าน คือ 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 5) ทศนคติ คุณธรรมและค่านิยม

ส่วนที่สาม ได้แก่ รากของต้นไม้ ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วย จิตลักษณะ 3 ด้าน คือ

- 1) สติปัญญา
- 2) ประสบการณ์ทางสังคม
- 3) สุขภาพจิต

ภาพประกอบ 2 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมระบุจิตลักษณะ 8 ประการที่เป็นสาเหตุ
ของพฤติกรรมของคนไทย
ที่มา : ดวงเดือน พันธุมนาวิณ (2544)

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ
5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือ บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ
3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับความอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะ
ทั้ง 5 ประการ ที่ลำต้นของต้นไม้ โดยที่จิตทั้ง 5 ลักษณะนี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ
ถ้าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้าน ดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางครอบครัว
และสังคมที่เหมาะสม นอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะ
บางประการใน 5 ด้านนี้ โดยวิธีการอื่นๆ ด้วย ฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ
จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเอง นอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน
3 ประการที่รากนี้ อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำต้น หากบุคคล
มีพื้นฐานทางด้านจิตใจเป็นปกติและได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่เหมาะสม บุคคลนั้น
ก็จะสามารถพัฒนาโดยธรรมชาติ แต่ในสังคมไทยมีการวิจัยพบว่าพัฒนาการหยุดชะงัก
อย่างไม่เหมาะสมกับวัย กล่าวคือ ผู้ใหญ่จำนวนหนึ่งซึ่งสมควรพัฒนาการใช้เหตุผลไปถึง
ขั้นสูงแล้วแต่ยังหยุดชะงักที่ขั้นต่ำ เช่น ยังยึดหลักแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ส่วนตนและ
ส่วนพวกพ้อง เป็นต้น บุคคลที่มีแรงจูงใจดังกล่าวจึงยังไม่สามารถคิดประโยชน์เพื่อสังคมได้

ดังนั้น บุคคลจึงควรมีการตรวจสอบจริยธรรมของตัวเองอยู่ตลอดเวลา การบันทึกกิจกรรมที่ได้กระทำแต่ละวันทำให้ได้ข้อมูล เพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้ ดีงามยิ่งขึ้น ซึ่งการบันทึกข้อมูลการปฏิบัติหรือกิจกรรมที่ได้กระทำ เหมือนการปฏิบัติธรรมโดยวิธี นิ่งสมาธิ เพราะในขณะที่จิตกำลังทบทวนสิ่งที่ได้กระทำ เหมือนเป็นการพิจารณาตัวเอง พิจารณาการกระทำดีและไม่ดี ในขณะที่จิตพิจารณา ก็จะเกิดสมาธิ และเมื่อได้พิจารณาตนเองแล้ว ก็สามารถเข้าใจตนเองและปรับเปลี่ยน พฤติกรรมใหม่ ซึ่งเป็นเสมือนเกิดปัญญาในการนำพาชีวิตผ่านพ้นทุกข์ได้

สรุปได้ว่า บุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้าน ในปริมาณที่สูงพอเหมาะกับอายุ จึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการ ครูและพ่อแม่ควรจะสอดแทรกการปลูกฝังจริยธรรม ฝึกให้ได้รู้จักการพิจารณาตัวเอง และเมื่อได้พิจารณาตนเองแล้ว ก็สามารถเข้าใจตนเองและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเป็นเสมือนเกิดปัญญาในการนำพาชีวิตผ่านพ้นทุกข์ได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพียาเจต์ (Piaget) พัฒนาการทางจริยธรรม หมายถึง การเจริญเติบโตในการเข้าใจสังคมของเด็ก ประกอบด้วย ความเข้าใจ บทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อบุคคลอื่นและต่อสังคมโดยส่วนรวมจุดมุ่งหมายของการพัฒนาทางจริยธรรม

พียาเจต์ (Piaget อ้างถึงใน โกวิท ประวาลพุกษ์, 2549, หน้า 47-48) เป็นผู้เริ่มทางความคิดว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่างๆ ทางสังคม พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น พียาเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ชั้น ดังนี้

- 1) ชั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensory-motor Intelligence Stage) ชั้นนี้จะเกิดขึ้นในช่วงอายุ 0-2 ปี พฤติกรรมของเด็กในวัยนี้ขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหว เช่น การไขว่คว้า การเคลื่อนไหว การมอง การดู แสดงให้เห็นว่าเด็ก มีสติปัญญาด้านการกระทำเด็กสามารถแก้ปัญหาได้ แม้ว่าจะไม่สามารถทำอธิบายได้ด้วย การพูด เด็กมีโอกาสที่จะปะทะกับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาด้านสติปัญญาและความคิด

2) ขั้นรับรู้ด้วยญาณ (Pre Operational Stage) อยู่ในช่วงอายุ 2-7 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็นชั้นย่อย อีก 2 ชั้น คือ

2.1) ขั้นก่อนเกิดสัจกัป (Preconception Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 2-4 ปี เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีเหตุผลเบื้องต้น สามารถจะโยงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ 2 เหตุการณ์ หรือมากกว่ามาเป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน แต่เหตุผลของเด็กวัยนี้ยังมีขอบเขตจำกัดอยู่ เพราะเด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ความคิดและเหตุผลของเด็กวัยนี้จึงไม่ค่อยถูกต้องตามความเป็นจริงนัก นอกจากนี้ความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ ยังคงอยู่ในระดับเบื้องต้น เช่น เข้าใจว่าเด็กหญิง 2 คน ซึ่งเหมือนกันจะมีทุกอย่างเหมือนกันหมด แสดงว่า ความคิดรวบยอดของเด็กวัยนี้ยังไม่พัฒนาเต็มที่ แต่พัฒนาการทางภาษาของเด็กเจริญรวดเร็วมาก

2.2) ขั้นการคิดแบบสัจกัป (Intuitive Thought) เป็นขั้นพัฒนาการของเด็กอายุ 4-7 ปี ขั้นนี้เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รวมตัวที่ขึ้นรู้จักแยกประเภทและแยกชิ้นส่วนวัตถุเข้าใจความหมายของจำนวนเลข เริ่มมีการพัฒนาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์แต่ไม่แจ่มชัดนัก สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้โดยไม่คิดเตรียมล่วงหน้าไว้ก่อนรู้จักนำความรู้ในสิ่งหนึ่งไปอธิบายหรือแก้ปัญหาอื่น และสามารถนำเหตุผลต่างๆ ไปมาสรุป แก้ปัญหาโดยไม่วิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเสียก่อนการคิดหาเหตุผลของเด็กก็ยังขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนรับรู้ หรือสัมผัสจากภายนอก

2.3) ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (Concrete Operation Stage) ขั้นนี้จะเริ่มจากอายุ 7-11 ปี พัฒนาการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้สามารถสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผล รู้จักการแก้ปัญหาสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ สามารถที่จะเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องความคงตัวของสิ่งต่างๆ โดยที่เด็กเข้าใจว่าของแข็งหรือของเหลวจำนวนหนึ่งแม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่างไปก็ยังมีน้ำหนักหรือปริมาตรเท่าเดิม สามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนย่อยส่วนรวมลักษณะเด่นของเด็กวัยนี้ คือ ความสามารถในการคิดย้อนกลับ นอกจากนั้นความสามารถในการจำของเด็กช่วงนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถจัดกลุ่มหรือจัดการได้อย่างสมบูรณ์สามารถสนทนากับบุคคลอื่น และเข้าใจความคิดของผู้อื่นได้ดี

2.4 ขั้นคิดตามแบบแผนของตรรกวิทยา (Formal Operation Stage) อยู่ในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านความรู้ความเข้าใจถึงระดับสูงสุด สามารถคิดหาเหตุผล นอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่สามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้

จากพัฒนาการทางสติปัญญา ทั้ง 4 ขั้นนี้ พียาเจต์ (Piaget) ได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการแบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ออกเป็น 3 ขั้น คือ

1) ขั้นก่อนจริยธรรมเริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงอายุ 2 ขวบ เป็นขั้นที่ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียดแต่ความต้องการทางร่างกาย เด็กเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นรับรู้จากประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensor-motor intelligence)

2) ขั้นฝึกคำสั่งอยู่ในช่วงระหว่าง 2-8 ปี ในขั้นนี้เด็กจะสามารถรับรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่นรู้จักเกรงกลัวผู้ใหญ่ เห็นว่าคำสั่งหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นเริ่มต้นด้วยญาณ (Pre Operation Thought)

3) ขั้นฝึกหลักแห่งตนอยู่ในช่วงอายุระหว่าง 8 ปีขึ้นไป เด็กในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นยึดหลักแห่งตน (Formal Operation) สามารถใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลประกอบการตัดสินใจและตั้งกฎเกณฑ์ที่เป็นของตัวเองได้

ในการวัดความสามารถในการตัดสินใจเชิงจริยธรรมของเด็ก พียาเจต์ (Piaget) ได้พิจารณาสองขั้นหลัง คือ ขั้นยึดคำสั่งและขั้นยึดหลักแห่งตน ขั้นยึดคำสั่ง คือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมขั้นต้น เกี่ยวกับสิ่งที่เห็นได้ชัดแจ้งแล้วตัดสินใจลงไปว่าผิดหรือถูก โดยอาจจะดูที่ประมาทผลเสียหายอันเกิดจากการกระทำของบุคคลหนึ่ง ถ้าการกระทำของเขาเกิดผลเสียหายมากความผิดของเขาก็มากตามไปด้วย อันเป็นความคิดของบุคคลหรือเด็กในขั้นนี้ ส่วนขั้นการยึดหลักแห่งตน เด็กจะพัฒนาขึ้นจนกว่ากฎเกณฑ์ต่างๆ เกิดจากการตกลงกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และอาจเปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็นในการตัดสินใจว่าการกระทำใดถูกต้อง บุคคลในขั้นนี้จะพิจารณาที่เจตนาหรือจุดมุ่งหมายเบื้องหลังการกระทำนั้นถ้าจุดมุ่งหมายดี เจตนาบริสุทธิ์ แม้จะเกิดผลเสียหายบ้างบุคคลนั้นก็ยังมีคติน้อยกว่าผู้ที่มีเจตนาไม่ดี และการกระทำจนเกิดผลเสียหายแม้จะเล็กน้อยก็ตามการพัฒนาจากการตัดสินใจเชิงจริยธรรมในขั้นต้นไปยังขั้นสูงขึ้น ฮอฟแมน (Hoffman อ้างถึงใน โกวิท ประวาลพุกษ์, 2549, หน้า 48) อธิบายจากการอ่านความคิด พียาเจต์ ว่าจากการลดความเชื่อในสิ่งที่เห็นได้ชัดแจ้ง และการลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกับผู้อื่นและสามารถ
เข้าใจบทบาทของผู้อื่นได้ยิ่งขึ้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner's Theory of Instruction)
บรูเนอร์ (Jerome Bruner อ้างถึงใน ปราสาท อิศรปริดา, 2543, หน้า 133-136)
เป็นศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นผู้มีความเห็นว่า ในการจัดการ
เรียนการสอนนั้นครูสามารถช่วยจัดประสบการณ์ เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความพร้อมได้
โดยไม่ต้องรอให้เด็กพร้อมตามธรรมชาติซึ่งเป็นการเสียเวลานั้นหมายความว่า ตามความ
คิดเห็นของบรูเนอร์ (Bruner) แล้วความพร้อมเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดเร็วขึ้นได้ ทฤษฎีของ
บรูเนอร์ (Bruner) มีส่วนคล้ายกับทฤษฎีของ พีอาเจต์ (Piaget) คือ เขาเน้นความสัมพันธ์
ระหว่างวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมกับพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งพีอาเจต์ (Piaget) มองข้าม
จุดนี้ไป บรูเนอร์ (Bruner) ได้เสนอแนวคิดใหม่ๆ หลายประการ บรูเนอร์ (Bruner) สนใจ
พฤติกรรมของเด็กตั้งแต่วัยทารกปรากฏการณ์ที่ค้นพบอย่างน่าพิศวง คือทารกเรียนรู้
รอบๆ ตัว นับตั้งแต่วินาทีแรกที่เกิดมาถ้าสังเกตโดยใกล้ชิดจะเห็นว่า การเรียนรู้ขั้นต้นของ
มนุษย์เริ่มที่ดวงตา นับตั้งแต่วงตาของทารกจับจ้องและเคลื่อนไปตามวัตถุซึ่งตนจับจ้อง
อะไรทำให้ทารกบังคับกล้ามเนื้อให้ปฏิบัติกร โดยจงใจเช่นนั้นและอะไรทำให้มืออีกข้าง
หนึ่งเอื้อมไปประสานงานระหว่างมือกับตาเป็นไปได้อย่างคล่องแคล่ว ต้องใช้เวลาอย่างน้อย 2 ปี
บรูเนอร์ (Bruner) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของมนุษย์ออกเป็น 3 ชั้น
คือ

1. ชั้นแสดงออกด้วยการกระทำ (Enactive Stage) ชั้นนี้เปรียบได้กับ
ชั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensor motor Stage) ของพีอาเจต์ เป็นชั้นที่เด็ก
เรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) มากที่สุด
2. ชั้นสร้างภาพแทนใจ (Iconic Stage) ชั้นนี้เปรียบได้กับชั้นก่อน
ปฏิบัติการคิด (Pre operational Stage) ของพีอาเจต์ ซึ่งจะครอบคลุมขึ้นก่อนปฏิบัติการคิด
และขั้นนี้ก็ออกเองโดยไม่ต้องใช้เหตุผล (Intuitive Thought) ในวัยนี้เด็กเกี่ยวข้องกับความ
จริงมากขึ้น เขาจะเกิดความคิดจากการรับรู้เป็นส่วนใหญ่อาจมีจินตนาการบ้าง แต่ยังไม่
สามารถคิดได้ลึกซึ้งเหมือนขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรมของพีอาเจต์
3. ชั้นใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Stage) เป็นพัฒนาการขั้นสูงสุดของ
บรูเนอร์ เปรียบได้กับพัฒนาการขั้นปฏิบัติการรูปธรรม (Concrete Operation) ของพีอาเจต์
ชั้นนี้เด็กสามารถจะเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งของสามารถเกิดความคิดรวบยอดหรือลึกลับ

ในสิ่งต่างๆ ที่ซับซ้อนได้มากขึ้น บรูเนอร์ (Bruner) ยังกล่าวอีกว่าเด็กแต่ละคนมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือจะเกิดความรู้ความคิดรวบยอดหรือการติดต่อกับสิ่งรอบๆ ตัว ด้วยการจัดระเบียบโครงร่างต่างๆ ขึ้นมาด้วยตนเองจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพียาเจต์ และบรูเนอร์ สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยจะอยู่ในขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติในช่วงอายุ 2-6 ปี เด็กวัยนี้มีความสามารถอยู่ในลักษณะที่จำกัด การคิดหาเหตุผลของเด็กจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่ได้รับรู้ หรือประสบการณ์และเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ดีขึ้น ดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมที่ติงามให้กับเด็กจึงควรเริ่มตั้งแต่ในวัยนี้

ทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) โคลเบอร์ก (Kohlberg) อ้างถึงใน ลำไย บัวพิทักษ์, 2542, หน้า 17-19) ได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของพียาเจต์ (Piaget) และได้กล่าวว่าลักษณะทางจริยธรรมของบุคคล ประกอบด้วย ความรู้สึกเชิงจริยธรรม พฤติกรรมเชิงจริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งความรู้เชิงจริยธรรมนั้นส่วนใหญ่มีอยู่แล้วภายในปีแรกที่เข้าโรงเรียน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาในช่วงอายุต่อมา ส่วนพฤติกรรมนั้นส่วนมากจะขึ้นอยู่กับลักษณะของสถานการณ์ซึ่งทำให้การศึกษาพัฒนาการด้านนี้ทำได้ยาก โดยโคลเบอร์กเห็นว่าการใช้เหตุผลเพื่อจะตัดสินที่จะเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ต่างๆ ย่อมแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางจิตใจของบุคคลได้อย่างมีแบบแผน นอกจากนี้ยังอาจทำให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ ได้และอาจสามารถทำให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลเป็นเครื่องทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเขาในสถานการณ์แต่ละชนิดได้ โคลเบอร์ก เชื่อว่าการบรรลุภาวะเชิงจริยธรรมของบุคคลนั้นจะแสดงออกไปทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างชัดเจนที่สุด เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ของสังคมแต่จะเป็นการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งซึ่งยากแก่การเข้าใจยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ ซึ่งโคลเบอร์ก ได้แบ่งขั้นของเหตุผลเชิงจริยธรรมให้เป็น 6 ขั้น โดยที่โคลเบอร์กได้มาจากการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชาย จำนวน 75 คน โดยติดตามศึกษาเด็กกลุ่มนี้เป็นระยะเวลา 12 ปี ในปีแรกที่เขาเริ่มศึกษากลุ่มตัวอย่างอายุ 10-16 ปี และติดตามไปจนกลุ่มตัวอย่างนั้นมีอายุ 22-25 ปี โดยวิธีให้กลุ่มตัวอย่างบอกเหตุผลในการเลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานการณ์ที่มีการขัดแย้งระหว่างความต้องการส่วนบุคคลกับกฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือของสังคม โดยแบ่งลำดับขั้นของเหตุผลออกเป็น 6 ขั้น และเรื่องเหตุผลเหล่านี้ตามระดับอายุซึ่งพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้ง 6 ขั้นนี้ถูกจัดเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตาราง 3 พัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2-7 ปี) ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10)	1. ระดับก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี)
ชั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (10-13 ปี) ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ตามสังคม (13-16 ปี)	2. ระดับตามเกณฑ์ (10-16 ปี)
ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

ระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น ในขั้นแรกสุด คือ การมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกาย เพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับ ชั้นที่สอง คือ การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้นเริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ คือ เขาทำมาฉันต้องทำไป เขาให้ฉัน ฉันก็ต้องให้เขา เป็นต้น

ระดับที่ 2 คือ ระดับตามเกณฑ์ หมายถึง การกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตนเองหรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลที่มีจริยธรรมในระดับที่ 2 นี้ ยังต้องควบคุมจากภายนอก แต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และแสดงบทบาททางสังคมได้ในขั้นที่ 3 บุคคลยังไม่เป็นตัวเอง ชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน ส่วนขั้นที่ 4 บุคคลจะมีความรู้สึกถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมของตนจึงถือว่าตนมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 คือ ระดับเหนือเกณฑ์ หมายถึง การตัดสินใจขัดแย้งต่างๆ ด้วยการนำมาคิดตรึกตรอง ซึ่งใจด้วยตนเองแล้วตัดสินใจ ตามแต่ว่าจะเห็นสิ่งใดสำคัญมากกว่ากัน ขั้นที่ 5 คือ การเห็นความสำคัญของคนหมู่มากไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น สามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้ ส่วนขั้นที่ 6 เป็นขั้นสูงสุด แสดงทั้งการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และมีการยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่และมีหลักประจำใจ ซึ่งตรงกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่ว่า หิริโอตตัปปะ หมายถึง ความละอายใจต่อการกระทำชั่วและความกลัวบาป

Kohlberg (อ้างถึงใน รุจี ดันดิอัสวโยธี, 2538, หน้า 28) เชื่อว่าพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามลำดับขั้นจากขั้นที่ 1 เรื่อยไปถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นไม่ได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไปจะเกิดได้ด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลขั้นที่ต่ำกว่าและต่อมาบุคคลจะได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ หรือเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าได้ดีขึ้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเหตุผลทำให้การใช้เหตุผลในขั้นที่สูงต่อไปมีมากกว่าขั้นตามลำดับ ส่วนเหตุผลขั้นต่ำกว่าที่จะถูกใช้น้อยลงจนถูกละทิ้งไปในที่สุด แต่ก็ไม่ได้หายไปตามผู้เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่จะต้องพัฒนาไปถึงขั้นที่ 6 ทุกคนอาจจะหยุดอยู่ที่ขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ และโคลเบอร์ก พบว่าผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการถึงขั้นที่ 4 เท่านั้นและการเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงสุดนั้นแสดงถึงความเห็นที่มีลักษณะที่เป็นประโยชน์เท่านั้น

โดยสรุปแล้วทั้ง Piaget (Bruner's Theory of Instruction) และโคลเบอร์ก (Kohlberg) ต่างก็ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า บุคคลในวัยต่างๆ มีระดับพัฒนาการเหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่าเทียมกันและแบ่งลำดับพัฒนาการออกเป็นขั้นๆ ซึ่งบุคคลจะมีพัฒนาการจากระดับต้นไปหาระดับสูง โดยขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ที่ได้รับของบุคคลนั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยจะอยู่ในขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติในช่วงอายุ 2-6 ปี เด็กวัยนี้มีความสามารถอยู่ในลักษณะที่จำกัดการคิดหาเหตุผลของเด็กจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่ได้รับรู้ หรือประสบการณ์และเด็กจะเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ดีขึ้น ดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมที่ดิงามให้กับเด็กจึงควรเริ่มตั้งแต่ในวัยนี้

ความมีวินัยในตนเอง

1. ความหมายของวินัย

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 1077) ให้ความหมายไว้ว่า วินัย หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับหรือหมายถึงข้อปฏิบัติ

สัญญา ใจมั่น (2547, หน้า 15) สรุปว่าวินัย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออก ที่ถูกต้องตามข้อบังคับ คำสั่ง กฎหมาย กฎกติกา หรือระเบียบที่สังคมวางไว้เพื่อเป็น แนวทางการปฏิบัติ 9 ของคน เพราะคนต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะ ตั้งแต่เล็ก คือครอบครัว จนไปถึงหมู่ใหญ่คือประเทศชาติ ถ้าทุกคนที่อยู่ร่วมกัน ปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่สังคมวางไว้ก็จะนำมาซึ่ง ความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง ความปลอดภัย

ส่วน New Webster's Dictionary and Roget's Thesaurus (1991, p. 115) ได้ให้ความหมายของคำว่า วินัย (Discipline) ดังนี้

1. การฝึกอบรมเพื่อควบคุมตนเองหรือบุคลิกภาพให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ
2. ผลที่ได้รับจากการฝึกอบรมในด้านการรู้จักควบคุมตนเองหรือความประพฤติที่เป็นระเบียบ
3. การยอมรับหรือการปฏิบัติตามผู้ที่มีอำนาจหน้าที่รวมทั้งการควบคุม
4. การกระทำเพื่อแก้ไขความประพฤติหรือการลงโทษ

จากความหมายของวินัยข้างต้นพอสรุปได้ว่า วินัย หมายถึง ความสามารถที่จะควบคุมตนเองในด้านของความประพฤติ การยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ อย่างมีเหตุผลตลอดจนการแก้ไขความประพฤติของตนเองหรือของผู้อื่น โดยอาศัยวิธีการต่างๆ ทั้งการดูแลให้คำแนะนำ โดยใช้หลักเหตุผลหรือวิธีการลงโทษตามสภาพของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่

2. ความหมายของวินัยในตนเอง

ความมีวินัยในตนเองเป็นคุณลักษณะของบุคคล ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

สิทธิต์ คำวรรณ (2541, หน้า 12) กล่าวว่า วินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังโดยเกิดจากการสำนึกขึ้นมาเองทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใดๆ อันจะเกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต แต่จะต้องก่อให้เกิดความเจริญต่อตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อระเบียบของสังคม

สุทธิพงศ์ บุญผดุง (2541, หน้า 7) กล่าวว่าวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมของตนให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ ซึ่งต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนและผู้อื่นได้แก่ การตรงต่อเวลาการรักษาคำพูด มีเหตุผล และมีความซื่อสัตย์

ศศินันท์ นิลจันทร์ (2547, หน้า 19) กล่าวว่าวินัยในตนเอง หมายถึง การดำเนินชีวิตของบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม บุคคลสามารถควบคุมการกระทำ ความประพฤติการปฏิบัติของตนเองโดยใช้ความคิด และการแสดงออกที่เหมาะสม เคารพ กฎเกณฑ์ ระเบียบกติกากฎ หรือข้อตกลงให้ปรากฏชัดเจนในชีวิตประจำวันทั่วไปเหมาะสมกับ สถานการณ์ของส่วนรวม กลุ่ม ชุมชนหรือสังคมโดยไม่มีกำบังคับ ทรชนกถึงคุณค่า ของการปฏิบัติของตน สังคมจะสงบสุขได้ เมื่อบุคคลรู้จักเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น หรือบุคคลในสังคมมีระเบียบวินัยต่อตนเองและต่อส่วนรวม

อัญชิสรา สุริย์แสง (2553, หน้า 10) ได้สรุปว่า ความมีวินัยในตนเอง คือ ความสามารถของบุคคลในการควบคุมตนเองทั้งทางด้านอารมณ์และพฤติกรรมให้ปฏิบัติตนไปในทิศทางที่ถูกต้อง เรียบร้อย เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม โดยไม่ได้เกิดจาก กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของสังคม แต่เกิดจากการเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำและไม่ก่อให้เกิด ความเดือดร้อนต่อตนเองและสังคม

จากความหมายของวินัยในตนเองข้างต้นที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่าวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมพฤติกรรมและอารมณ์ของตนเอง ให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ กติกาของสังคมซึ่งก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเอง และประเทศชาติ

3. ความสำคัญของการมีวินัย

นิตดา หงษ์วิวัฒน์ (2543, หน้า 11) ได้สรุปไว้ว่าวินัยสร้างความรับผิดชอบ วินัยสร้างระเบียบแบบแผน วินัยสร้างคนให้เป็นคนดี วินัยสร้างคนให้เป็นคนเก่ง ดังนั้น วินัย จึงเป็นเรื่องสำคัญเราจำเป็นต้องสร้างวินัยให้แก่มนุษย์ตั้งแต่เด็ก

ในทำนองเดียวกัน ไพฑูรย์ การเพียร (2544, หน้า 13) กล่าวว่า วินัยเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลที่อยู่รวมกันเป็นสังคม ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่และเป็นปัจจัยที่ส่งผลถึง ความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะหน่วยงานหรือองค์กรใดก็ตามถ้าปราศจาก วินัย องค์กรนั้นก็ตั้งอยู่ไม่ได้เพราะฉะนั้นเราควรที่จะกำหนดให้หน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ เกิดวินัยให้ได้

อัญชิสรา สุรีย์แสง (2553, หน้า 11) กล่าวว่า ความมีวินัยในตนเองนั้น มีคุณค่าและมีควมสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคล และสังคม เพราะถ้าหากว่าสังคมใดที่สมาชิก มีวินัยในตนเองอย่างเคร่งครัดแล้ว สังคมนั้นจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและยังช่วย พัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าได้อย่างไม่หยุดยั้ง

วิจิตรา เงินบาท (2556, หน้า 11) ความมีวินัยในตนเองเป็นปัจจัยสำคัญ ในการพัฒนาพฤติกรรมของเด็ก ความมีวินัยในตนเองเกิดจากความรู้ ความเข้าใจ การคิด การตัดสินใจ การเลือกกระทำด้วยความสมัครใจ เพราะเกิดจากการรับและตระหนักถึง คุณค่ามากกว่าการใช้คำสั่งหรือใช้อำนาจ ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความสุขและมีความเป็น ระเบียบเรียบร้อย

สำหรับการจัดการศึกษา ความมีวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ครูผู้สอนต้องให้ ความสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในวัยเด็ก ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเห็นคุณค่า ของความมีวินัยเพื่อความสุขและความสำเร็จของตนเองและสังคม ดังนั้นการที่จะให้เกิด วินัยขึ้นในหมู่คณะไม่ว่าจะเป็นวินัยด้านใด ก็ตามล้วนแต่มีความสำคัญและจำเป็นต่อ การอยู่ร่วมกันในสังคมหากแต่วินัยในตนเองนั้นเป็นพื้นฐาน ที่นำไปสู่ความมีวินัยในหมู่คณะ และสังคมต่อไป

4. ลักษณะของผู้มีวินัยในตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540, หน้า 11) กล่าวว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมบ่งชี้ความมีวินัย

1. การควบคุมตัวเองทั้งกาย วาจา และใจ
2. การยอมรับในผลของการกระทำของตนเอง

3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตามกฎเกณฑ์
7. การเคารพในสิทธิหน้าที่ของกันและกัน

5. คุณลักษณะของควมมีวินัย

ชาญชัย อินทรประวัติ (2543, หน้า 189-190) กล่าวถึง การใช้ระเบียบวินัยแบบประชาธิปไตยที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และขณะเดียวกันก็มีระเบียบวินัย มีวินัยแห่งตน และความรับผิดชอบ เคารพสิทธิ์ของบุคคลในหมู่คณะ ยึดถือเหตุผลมากกว่าอุดมการณ์ มีความยืดหยุ่นได้ ลักษณะของระเบียบวินัยมีดังนี้

1. ไม่ตั้งเกณฑ์หรือมาตรฐานในการปกครองไว้สูงจนเกินไป แต่ให้สูงพอที่จะควบคุมกลุ่มของนักเรียนที่จะให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามปกติ
2. ไม่มุ่งหวังให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัดจนถึงกับต้องฝืนธรรมชาติของเด็ก และทำให้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนเสียไป
3. ไม่คิดว่า ครูคือผู้นำตลอดกาลของนักเรียน
4. ระเบียบวินัยทุกข้อต้องวางอยู่บนเหตุผล
5. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการร่างระเบียบ เกิดความภาคภูมิใจ และยอมรับระเบียบนั้นๆ
6. ระเบียบจะต้องส่งเสริมการอภิปราย อธิบาย ชักถาม เพื่อความกระจ่างแจ้งในข้อของนักเรียน
7. หลีกเลี่ยงการลงโทษที่รุนแรง โดยปราศจากการข่มขู่หรือปราศจากเหตุผล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542, หน้า 5-6) กล่าวถึง ควมมีวินัย คือ คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกา ของสังคมเพื่อประโยชน์ สุขของตนเองและส่วนรวม พฤติกรรมที่บ่งชี้ควมมีวินัย ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ การควบคุมตนเอง ความเอื้ออาทร ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความขยัน และตั้งเป้าหมายเพื่ออนาคต

สรุปได้ว่า ครูควรจะปลูกฝังความมีวินัยให้แก่เด็กตั้งแต่ประถมศึกษาเพื่อให้เด็กได้เห็นความสำคัญเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม และเห็นความจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม

6. สาเหตุของการขาดระเบียบวินัย

การที่นักเรียนขาดระเบียบวินัยหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อาจมีสาเหตุที่เกี่ยวข้องกันหลายประการดังที่ สมพร สุทัศน์ีย์ (2541 อ้างถึงใน อุทุมพร พรายอินทร์, 2542, หน้า 23-25) ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์ในโรงเรียนที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาโดยได้ระบุถึงสาเหตุที่นักเรียน ขาดระเบียบวินัยหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมว่ามีสาเหตุมาจากตัวนักเรียนซึ่งเป็นคนที่มีปัญหา จากตัวครู จากรูปแบบการปกครองในห้องเรียนหรือในโรงเรียน และจากกฎและระเบียบต่างๆ ของห้องเรียนซึ่งส่วนใหญ่ผู้บริหารหรือครูเป็นผู้กำหนดโดยนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการรับรู้

สมพร สุทัศน์ีย์ (2541 อ้างถึงใน อุทุมพร พรายอินทร์, 2542, หน้า 23-25) โดยสรุปแล้ว การที่นักเรียนขาดระเบียบวินัยหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้น มีสาเหตุด้วยกันหลายประการ คือ สาเหตุที่เกิดจากตัวของนักเรียนเอง สาเหตุที่เกิดจากตัวของครูผู้สอน สาเหตุที่เกิดจากรูปแบบการปกครองในห้องเรียนหรือในโรงเรียน และสาเหตุจากกฎและระเบียบต่างๆ ของห้องเรียนซึ่งส่วนใหญ่ผู้บริหารหรือครูเป็นผู้กำหนด โดยนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ ไม่ได้ครอบคลุมพฤติกรรมของนักเรียนที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ไม่มีความเป็นไปได้ในการใช้งานไม่มีความเป็นธรรม และที่สำคัญคือไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงปัจจัยด้านจิตวิทยาการศึกษา อายุและวุฒิภาวะของเรียน ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นที่สามารถอธิบายแก่นักเรียน ได้ถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสภาพบรรยากาศต่างๆ

สรุปได้ว่า นักเรียนขาดระเบียบวินัยหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้น มีสาเหตุ ด้วยกันอยู่หลายประการสาเหตุที่เกิดจากตัวของนักเรียนเอง สาเหตุที่เกิดจากตัวของครูผู้สอน สาเหตุที่เกิดจากรูปแบบการปกครองในห้องเรียนหรือในโรงเรียน กฎและระเบียบที่ขัดกับพัฒนาการของเด็ก การพิจารณาว่าจะฝึกวินัยเด็กอย่างไรจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยทุกอย่าง และแก้ไขปัจจัยเหล่านั้นพร้อมกันไปด้วย ไม่ใช่ไปออกคำสั่งให้เด็กเชื่อฟังอย่างเดียว การกระทำแบบนั้นจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น ครู พ่อแม่ และผู้ปกครองควรติดต่อประสานกันเพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และดำเนินไปในทิศทางเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

หนังสือนิทาน

1. ความหมายของหนังสือนิทาน

ความหมายของนิทานมีหน่วยงานและนักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงความหมายของนิทาน ไว้ดังนี้ เกษลดา มานะจตุติ และอภิญา มนูญศิลป์ (2544, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของนิทานว่า หมายถึง เรื่องเล่าต่อกันมาโดยใช้วาจาหรือเล่าโดยแสดงภาพประกอบ หรือการเล่าโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ประเภทต่างๆ ประกอบก็ได้ เช่น หนังสือภาพ หุ่นหรือการใช้คนแสดงบทบาทลีลาเป็นไปตามเนื้อเรื่องของนิทานนั้นๆ แต่เดิมนิทานถูกเล่าสู่กันด้วยปากสืบทอดกันมาเป็นเครื่องบันเทิงใจในยามว่างและเพื่อถ่ายทอดความเชื่อความศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่ยึดถือของคนแต่ละกลุ่ม

วิไล มาศจรัส (2545, หน้า 12) ได้กล่าวถึงความหมายของนิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานอีสป นิทานชาดก ในทางคติชนวิทยา ถือว่านิทานเป็นเรื่องเล่าสืบทอดต่อกันมาถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในหลายอย่างของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีความหมาย มีคุณค่าซึ่งนิทานนั้นเล่าปากเปล่า จดจำกันมาแบบมุขปาฐะ และนิทานที่มีการเขียนการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 588) ได้ระบุความหมายของนิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก และนิทานอีสป

เกริก ยุ้นพันธ์ (2547, หน้า 8) ได้ให้ความหมายของนิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการผูกเรื่องขึ้น เพื่อให้ผู้ฟังเกิดการสนุกสนานเพลิดเพลิน และสอดแทรกคติสอนใจลงไป

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2550, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของนิทาน หมายถึง เรื่องที่เล่ากันต่อๆ มาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยไม่ทราบว่าเป็นผู้แต่ง เช่น นิทานสังข์ทอง ปลาบู่ทองหรือโสนน้อยเรือนงาม มีการเล่าสู่กันฟังจากปู่ย่าตายายของเรา พ่อแม่ของเรารวมทั้งตัวเราเอง ไปจนถึงลูกหลานเหลนโหลนของเรา เป็นทอดๆ กันไปรุ่นแล้วรุ่นเล่า บางครั้งก็แพร่กระจายจากท้องถิ่นหนึ่งไปสู่อีกท้องถิ่นหนึ่ง เช่น นิทานเรื่องสังข์ทอง อาจมีหลายสำนวนแล้วแต่ความทรงจำ ความเชื่อ อารมณ์ของผู้เล่า และวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น

สรุปได้ว่า นิทาน หมายถึง เรื่องราวที่เล่าต่อๆ กันมาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง หรือมีการผูกเรื่องขึ้น โดยใช้วาจาหรือเป็นการเล่าที่มีภาพประกอบการเล่าโดยใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบ เช่น หนังสือภาพ หุ่น การเล่าปากเปล่า การใช้คนแสดง เพื่อให้

ผู้ฟังเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินให้ความรู้ เป็นเครื่องบันเทิงใจยามว่าง และถ่ายทอดความเชื่อความศรัทธาเลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางครั้งก็สอดแทรกคติหรือคุณธรรมสอนใจลงไปด้วย

2. ความสำคัญของหนังสือนิทาน

นิทานเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตเด็กช่วยให้เด็กมีความสุข ให้แง่คิดและคติสอนใจ การจัดประสบการณ์ให้เด็กโดยใช้นิทาน เป็นสิ่งจำเป็นเพราะการเล่านิทาน สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเตรียมความพร้อมให้กับเด็กได้มีนักวิชาการ กล่าวถึงความสำคัญของนิทานไว้หลายท่าน ดังนี้ เกริก ยूनพันธ์ (2547, หน้า 55-56) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่านิทาน ดังนี้

1. เด็กๆ หรือผู้ฟังจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นและใกล้ชิด เป็นกันเองกับผู้เล่า
2. เด็กๆ หรือผู้ฟังจะเกิดความรู้สึกร่วมในขณะฟัง ทำให้เขาเกิดความเพลิดเพลินผ่อนคลายและสดชื่นแจ่มใส
3. เด็กๆ หรือผู้ฟังจะมีสมาธิหรือความตั้งใจที่มีระยะเวลาสั้นหรือยาวขึ้น โดยเฉพาะผู้เล่าที่มีความสามารถในการดึงผู้ฟังหรือเด็กใจจดจ่ออยู่กับเรื่องราวที่ผู้เล่าเล่าเรื่องที่มีขนาดความยาว
4. เด็กๆ หรือผู้ฟังจะถูกกล่อมเกลียดด้วยนิทานที่มีเนื้อหาส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ทำให้เด็กๆ และผู้ฟังเข้าใจในความดีและความงามยิ่งขึ้น
5. นิทานจะทำให้เด็กๆ หรือผู้ฟังมีความละเอียดอ่อน รู้จักการรับและการให้ มองโลกในแง่ดี
6. นิทานจะทำให้เด็กๆ หรือผู้ฟังใช้กระบวนการคิดในการพิจารณาแก้ปัญหา
7. นิทานสามารถสร้างความกล้าให้กับเด็กหรือผู้ฟัง โดยการแสดงออกที่ผ่านกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพ
8. เด็กๆ และผู้ฟังจะได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้
9. นิทานช่วยสร้างเสริมจินตนาการที่กว้างไกลไร้ขอบเขตให้กับเด็กหรือผู้ฟัง
10. นิทานสามารถช่วยให้เด็กๆ และผู้ฟังได้รู้จักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง การออกเสียง การกระดกลิ้น ร เรือ และ ล ลิง ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมชาติ

วิเชียร เกษประทุม (2546, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนิทานว่ามีคุณค่าและมีประโยชน์ ดังนี้ 1) นิทานให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นการผ่อนคลายความเครียดและช่วยให้เวลาผ่านไปอย่างไม่น่าเบื่อหน่าย 2) นิทานช่วยกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัว เด็กบางคนอาจมองผู้ใหญ่ว่าเป็นบุคคลที่ขี้บ่นชอบดุด่า น่าเบื่อหน่ายหรือน่าเกรงขาม แต่ถ้าผู้ใหญ่มีเวลาเล่านิทานให้เด็กฟังบ้าง นิทานที่สนุกสนานก็จะช่วยให้เด็กอยากอยู่ใกล้ชิด ลดความเกรงกลัวหรือน่าเบื่อหน่ายผู้ใหญ่ 3) นิทานให้การศึกษาและสร้างเสริมจินตนาการ 4) นิทานให้ข้อคิดและคติเตือนใจ ช่วยปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ ที่สังคมพึงประสงค์ให้แก่ผู้ฟัง เช่น ให้ซื่อสัตย์ ให้เชื่อผู้ใหญ่ ให้พูดจาไพเราะอ่อนหวาน ให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ขยันขันแข็ง เป็นต้น และ 5) นิทานช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในอดีตหลายๆ ด้าน เช่น ลักษณะของสังคมวิถีชีวิตของประชาชนในสังคม ตลอดจนประเพณี ค่านิยมและความเชื่อถือ เป็นต้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, หน้า 11-16) ได้ให้ความสำคัญของนิทานว่า นิทานเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตทั้งเด็กและผู้ใหญ่ เพราะนอกจากนิทานจะช่วยให้เด็กมีความสุข สนุกหยรษาแล้ว ยังเป็นโลกแห่งจินตนาการที่สมบูรณ์แบบที่ช่วยถักทอสายใยความรักความฝันสานสัมพันธ์อันอบอุ่นความละมุนละไมในกลุ่มสมาชิกของครอบครัว อีกทั้งนิทานยังให้แง่คิดคติสอนใจ และปรัชญาชีวิตอันล้ำลึกแก่เด็ก นิทานมีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ดังนี้ 1) ช่วยพัฒนาเด็กทางด้านลักษณะชีวิต เด็กได้เรียนรู้ถึงลักษณะชีวิตที่ดีผ่านนิทานที่ปรารถนาให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดี เช่น มีคุณธรรมจริยธรรม มีความกล้าหาญ และมีความยุติธรรม 2) การพัฒนาเด็กด้านบุคลิก บุคลิกเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่มากในนิทานซึ่งจะได้รับรู้ถึงบุคลิกภาพที่ดี ที่จะช่วยให้อยู่ในสังคมได้อย่างดี เช่น ความเชื่อมั่น การรักษาดตน ความสุภาพอ่อนน้อม ความมีมารยาทที่ดี และความเป็นผู้นำ 3) การพัฒนาเด็กด้านความรู้และสติปัญญา 4) การพัฒนาเด็กในด้านทักษะและความสามารถ และ 5) การพัฒนาเด็กในด้านสุขภาพ นิทานเป็นกระบวนการหนึ่งที่กำหนดบทบาท ในด้านสุขภาพให้เกิดแก่เด็ก เพราะเมื่อเด็ก ได้อ่านหรือฟังนิทาน แล้วจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการที่จะรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิตของตน

บวร งามศิริอุดม (2554, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความสำคัญที่ได้จากการเล่านิทาน ดังนี้ 1) ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 2) ให้รู้จักคำเรียกชื่อสิ่งของต่างๆ จากรูปภาพในนิทาน 3) เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออก พัฒนาความคิดจินตนาการ 4) ให้ความรู้สึกที่ดีต่อเด็ก และ 5) มีความตลกขบขันให้ความสนุกสนาน ช่วยแก้ปัญหาให้กับเด็ก เมื่อเปรียบเทียบกับตัวละคร

สรุปได้ว่า นิทานให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนานและผ่อนคลายความเครียด สร้างเสริมจินตนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม กระชับความสัมพันธ์ในครอบครัว สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมในอดีตหลายๆ ด้าน ช่วยพัฒนาเด็กทางคุณลักษณะชีวิต พัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก พัฒนาด้านความรู้และสติปัญญา ทักษะและความสามารถทางภาษา

3. ประเภทของนิทาน

วรรณิ ศิริสุนทร (2544, หน้า 30-32) ได้กล่าวถึงประเภทของนิทาน ดังนี้

1. นิทานมีเนื้อหาที่ใช้ถ้อยคำต่างๆ ด้วยตนเอง ได้แก่ นิทานต่างๆ ที่มีหลักการสะสมคำอยู่เรื่อยๆ
2. นิทานเกี่ยวกับสัตว์ สัตว์ที่ฉลาดหรือโง่งจะทำหน้าที่เป็นตัวละครสำคัญแทนคนและได้รับประสบการณ์ที่เป็นปัญหาคล้ายคลึงกัน
3. นิทานที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับสัตว์ หรือนิทานที่อธิบายถึงปรากฏการณ์บางอย่างว่าเป็นอย่างไร หรือทำไม
4. นิทานที่เป็นบทโคลงมีใจความเป็นแบบบรรยายโวหาร อาจมีเหตุการณ์ของบุคคลต่างๆ ที่นิยมเล่ากันออกมาในรูปแบบโคลงและร้องกันมาตั้งแต่เดิม
5. ตำนานนิทานพื้นบ้าน มีลักษณะดำเนินเรื่องอย่างตรงไปตรงมาและรวดเร็วตัวละครมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ
6. นิทานโกหกเป็นความพยายามของมนุษย์มาเป็นเวลานานับศตวรรษเพื่อจะอธิบายความจริงเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อทางปรัชญา และปรากฏการณ์ซึ่งสามารถเข้าใจได้อย่างมีเหตุผล
7. นิทานที่มีความเคลื่อนไหวอยู่ในเรื่องโดยเฉพาะเรื่องที่เล่าให้เด็กฟังควรจะมีคำกริยาที่ตอบคำถามว่าใครทำอะไรได้มากที่สุด

8. มีเนื้อเรื่องเร้าใจ ก่อให้เกิดความตื่นเต้น เด็กอยากฟังเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ การผูกเรื่องต้องให้แนบเนียน และให้มีเรื่องปลุกย่อยที่จะนำออกนอกทางได้น้อยที่สุด เพราะผู้ฟังไม่มีโอกาสจะทวนและตอบว่าต้นเรื่องเดิมเป็นอย่างไร ควรเลือกนิทานที่จบในตัว ของตัวมันเอง ถ้าจะเลือกเอานิทานชุดที่มีตัวละครเอกชุดเดียวกันไปกระทำเรื่องราวต่างๆ ก็ควรยกเรื่องและตอนแต่ละตอนที่จบในตัวเองแต่ละครั้งที่เล่า

9. เนื้อเรื่องเป็นแบบพรรณนาโวหารซึ่งจะก่อให้เกิดภาพ พจน์ เรื่องอย่างนี้มีส่วนชวนให้นิทานน่าฟัง แต่ต้องคำนึงถึงอายุผู้ฟังด้วย

10. เรื่องที่แสดงปฏิภาณไหวพริบของตัวละคร มีการสนทนาโต้ตอบ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสติปัญญาเฉียบแหลม

11. เรื่องที่แสดงความรู้สึกสะเทือนใจ ไม่ว่าจะ เป็นความรู้สึกสะเทือนใจในเรื่องความรัก ความเกลียด หรือความโกรธ ซึ่งผู้แต่งละครเขียนไว้ทำให้นิทานน่าฟังยิ่งขึ้น เด็กย่อมไม่ชอบเรื่องที่จืดๆ ไม่มีอะไร นิทานที่เล่าควรมีตอนที่น่าตื่นเต้น เศร้าโศกสลดแทรกลงไปด้วย

12. เรื่องที่ควรเลือกให้อ่านมากเกินไป เด็กจะขวัญเสียหวาดกลัว อาจเป็นเรื่องในแนวที่คนพบผีโดยไม่รู้สึกละอะไร และพูดจาโต้ตอบกันได้

13. เรื่องเกี่ยวกับสัตว์เล็กๆ ที่ใช้ไหวพริบความสามารถ ชนะสัตว์ใหญ่กว่าที่เกร หรือช่วยป้องกันตนเองให้พ้นอันตรายให้อยู่รอดปลอดภัย โดยอาศัยเล่ห์กล ปฏิภาณและความสามารถและความร่วมมือ ร่วมใจกันระหว่างเพื่อนๆ

14. เรื่องซ้ำชั้นมักเป็นเรื่องราวความรักของสัตว์ ความโง่ของคน ความโลภของคน

ประคอง นิมมานเหมินท์ (2550, หน้า 9-15) ได้แบ่งนิทานสำหรับเด็ก ออกเป็น 11 ประเภท ได้แก่ 1) นิทานเทพปกรณหรือนิทานปรัมปรา 2) นิทานมหัศจรรย์ 3) นิทานชีวิต 4) นิทานประจำท้องถิ่น 5) นิทานคติสอนใจ 6) นิทานอธิบายสาเหตุ 7) นิทานเรื่องสัตว์ 8) นิทานเรื่องผี 9) นิทานมุขตลก 10) นิทานเรื่องไม้ และ 11) นิทานเข้าแบบมี 2 ประเภท คือ นิทานไม่รู้จบและนิทานลูกโซ่

สรุปได้ว่า ประเภทของนิทาน นั้นมีหลายประเภท ได้แก่ นิทานเทพนิยาย นิทานปรัมปรา นิทานท้องถิ่น นิทานคติสอนใจ นิทานชีวิต นิทานเรื่องผี ขบขัน นิทานชาวบ้าน นิทานเกี่ยวกับสัตว์ นิทานที่เป็นบทโครงมีใจความเป็นแบบบรรยายโวหาร นิทานโกหก นิทานตลกขบขัน

4. ลักษณะของนิทาน

นิทานจะมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับ การเลือกนิทานให้เหมาะสมกับเด็ก เพราะเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจแตกต่างกัน ครูควรเลือกนิทานที่สนองความต้องการของเด็กในแต่ละวัย

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 10-17) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานสำหรับเด็ก ดังนี้

1. เนื้อหาต้องมีวัตถุประสงค์และเรื่องแบ่งออกอย่างชัดเจน ควรมีความคิดรวบยอดเพียงเรื่องเดียว ไม่ควรมีหลายเรื่อง เพราะจะทำให้ผู้อ่านสับสนได้ ไม่ควรเป็นเรื่องที่เน้นเนื้อหาหลายๆ อย่างซับซ้อนอยู่ในเรื่องเดียวกัน
2. เนื้อหาต้องมีความง่ายเหมาะสมกับวัยนิทานสำหรับเด็กเล็ก เนื้อหาควรมีสุนัขนางานเปล็ดเพลิน ไม่มีบทบรรยายมาก มีเรื่องราวแสดงความคิดเห็นของตัวละคร มีการดำเนินเรื่องของตัวละคร ใช้ตัวละครเหมาะสม มีบทบาทสมมติเหมาะสมควรดำเนินเรื่องในสัดส่วนที่เหมาะสม ถ้ามีบทบรรยายมากๆ ผู้อ่านจะเบื่อหน่ายละทิ้งการอ่านกลางคันได้
3. รูปแบบการเขียนมีทั้งนิทานพื้นเมือง เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทละคร จดหมาย บันทึกเรื่อง ความเรียงรวมทั้งร้อยกรองทุกรูปแบบ แนวการเขียนควรเลือกให้เหมาะสมกับประเภทของเนื้อหา และวัตถุประสงค์ เมื่อเลือกใช้แบบใดจะต้องใช้อย่างถูกต้องตามรูปแบบไม่ปะปนจนสับสน
4. ภาพประกอบนิทานสำหรับเด็กจะต้องมีภาพประกอบเสมอ บางเล่มมีภาพน้อย บางเล่มมีภาพมากจนจัดเป็นประเภทหนังสือภาพ เด็กอายุน้อยภาพต้องมีมาก สีของภาพเด็กเล็กชอบสีสดใสมากกว่าภาพขาวดำ ภาพนั้นต้องชัดเจนไม่มีดมัว
5. ภาษาและสำนวนที่ใช้ ควรใช้ภาษาง่ายๆ ไม่ต้องแปลซ้ำอีกครึ่งหนึ่ง หลีกเลี่ยงคำศัพท์ยากๆ หรือคำศัพท์วิชาการ ใช้ประโยคสั้นๆ กะทัดรัดอ่านได้ความง่ายชัดเจนไม่ซับซ้อน เด็กเล็กใช้ประโยคและคำซ้ำๆ กันให้มาก เพื่อส่งเสริมความจำโดยให้เห็นบ่อยๆ ได้ฟังบ่อยๆ จะจดจำได้เอง
6. ขนาดตัวอักษรและการเลือกใช้ตัวอักษร เด็กวัย 2-6 ขวบ (วัยอนุบาล และ ป.1) ควรเขียนแยกเป็นคำๆ ใช้ตัวอักษรโตขนาดประมาณ 24-30 พอยท์ ใช้ตัวพิมพ์ธรรมดาหรือตัวเขียนที่ชัดเจนถูกต้องและใช้แบบเดียวตลอดทั้งเล่ม ไม่ใช่ตัวอักษรประติษฐ์ลวดลาย ในหน้าหนึ่งๆ ไม่ควรมีตัวหนังสือมากหรือมีหลายย่อหน้า

7. รูปเล่มควรมีขนาดกะทัดรัด การเย็บรูปเล่มควรแข็งแรงทนทานต่อการหยิบใช้ของเด็ก จำนวนหน้าของหนังสือสำหรับเด็กวัย 2-5 ขวบ ประมาณ 8-16 หน้า เด็กวัย 6-11 ขวบ ประมาณ 16-23 หน้า

มานพ ถนอมศรี (2546, หน้า 28-29) ได้กล่าวถึงลักษณะของนิทานสำหรับเด็กไว้ดังนี้ 1) รูปเล่มขนาดจำนวนหน้าที่เหมาะสมกับการนำเสนอเนื้อหา นับตั้งแต่ปกหน้าซึ่งเป็นส่วนแรกสุดของหน้า มีความงดงาม ความคงทนและความเสน่ห์เร้าใจ ปกหนังสือโดยทั่วไปมักใช้กระดาษแข็งและหนากว่ากระดาษเนื้อมนของเล่ม 2) ด้านเนื้อหาเป็นส่วนหลักของการนำเสนอเนื้อหา โดยใช้ตัวอักษรชนิดต่างๆ ที่อ่านง่ายชัดเจนร้ายเรียงกันไปตั้งแต่ต้นจนจบ เนื้อหาในหนังสือทุกเล่มควรเขียนถูกต้อง มีการจัดย่อหน้าและควรวรรคตอนอย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังอาจใช้ขนาดและแบบตัวอักษรช่วงเน้นให้เกิดการอ่านเป็นไปอย่างสนุกสนาน เพลิดเพลินมากขึ้น และ 3) ด้านภาพประกอบ เป็นส่วนเสริมแรงในการนำเสนอเนื้อหาสาระสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ภาพประกอบไม่เพียงแต่ช่วยให้เรื่องราวที่นำเสนอชัดเจนครบถ้วน ยังทำหน้าที่ตกแต่งให้หนังสือดูงดงาม เพิ่มความสบายตา สบายใจในการอ่านหนังสือ

สรุปได้ว่า ลักษณะนิทานสำหรับเด็กมีลักษณะดังนี้คือ เป็นนิทานที่มีเนื้อหาวัตถุประสงค์และแก่นเรื่องชัดเจน ใช้ตัวอักษรที่อ่านง่าย ควรใช้ภาษาง่ายๆ หลีกเลียงคำศัพท์ยากๆ หรือคำศัพท์วิชาการ ใช้ประโยคสั้นๆ ชัดเจน มีภาพประกอบรูปเล่มขนาดกะทัดรัด จำนวนหน้าเหมาะสมกับการนำเสนอเนื้อหา มีความงดงาม แข็งแรงทนทานต่อการหยิบใช้

5. นิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก

เกริก ยूनพันธ์ (2547, หน้า 58-59) ได้กล่าวถึงนิทานที่เหมาะสมกับเด็ก โดยแบ่งได้ตามความต้องการและพัฒนาการของเด็กวัยต่างๆ ไว้ดังนี้

1. เด็กวัยแรกเกิดถึง 2 ขวบ เด็กวัยนี้สนใจนิทานที่มีเรื่องสั้นๆ หรือนิทานที่กล่าวถึงถ้อยคำเป็นคำๆ พร้อมภาพประกอบที่มีสีสันสดใส

2. เด็กวัยระหว่าง 2 ถึง 4 ปี เด็กวัยนี้ จะสนใจคำพูดที่มีถ้อยคำคล้องจองชอบซักถามเด็กจะจำคำลงท้ายของแต่ละประโยคของคำคล้องจองโดยออกเสียงตามหรือเปล่งเสียงร้องตามด้วยเป็นคำๆ นิทานเรื่องยากๆ เด็กจะชอบมากและชอบเรื่องเล่าที่มีคำคล้องจองสัมผัสกัน นิทานสำหรับเด็กวัยนี้ก่อนนอนก็มีความสำคัญมากนิทานที่ใช้เล่าจะเป็นเรื่องเดิมซ้ำและซ้ำอีกของทุกๆ คืน และคืนละหลายๆ ครั้ง ในเรื่องเดียวกัน

โดยเนื้อหาจะต้องคงเดิมเพียงแต่เพิ่มรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ให้เรื่องสนุกตามสถานการณ์แต่ละวันเท่านั้น

3. เด็กอายุระหว่าง 4-6 ปี เด็กวัยนี้จะให้ความสนใจเกี่ยวกับตัวเอง น้อยลง นิทานที่เป็นคำประพันธ์สัมผัสคล้องจองเด็กๆ จะชอบมาก นิทานที่มีตัวเดินเรื่องหรือตัวเอกของเรื่องเป็นสัตว์ พูดได้เด็กจะชอบมาก

4. เด็กอายุระหว่าง 6-8 ปี เด็กในวัยนี้จะชอบนิทานที่ตื่นเต้นผจญภัย ลึกลับเร้าความสนใจ หรือเรื่องราวที่เกิดจากการจินตนาการที่เกินความเป็นจริง ตัวอย่างนิทานต่างๆ ของเด็กวัยนี้ชื่นชอบ ได้แก่ เงือกน้อย เจ้าชายกบ ซินเดอเรลลา เจ้าหญิงนิทรา หนูน้อยหมวกแดง

5. เด็กอายุระหว่าง 8-10 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ มากขึ้นและเริ่มสนใจการอ่านมากขึ้นด้วย เด็กๆ จะชอบอ่านนิยายสั้นๆ และนิทานทุกประเภท

6. เด็กอายุระหว่าง 10-12 ปี เด็กในวัยนี้เริ่มสนใจเรื่องราวที่มีระบบการคิดและการสร้างสรรค์ที่ซับซ้อนมากขึ้น การอ่านของเด็กเริ่มอ่านออกแตกฉานและคล่องมากขึ้นแล้วเรื่องที่พวกเขาสนใจจึงกว้างมากขึ้น เด็กในวัยนี้อ่านหนังสือหลากหลาย เช่น นิทาน นิยาย สารคดี นิตยสาร หนังสือประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

บวร งามศิริอุดม (2554, ออนไลน์) ได้กล่าวถึงนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. เด็กอายุ 0-1 ปี นิทานที่เหมาะสมในวัยนี้ควรเป็นหนังสือภาพที่เป็นภาพเหมือน รูปสัตว์ ผัก ผลไม้ สิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวันและเขียนเหมือนภาพของจริง มีสีสันสวยงามขนาดใหญ่ชัดเจนเป็นภาพเดี่ยวๆ ที่มีชีวิตชีวา ไม่ควรมีภาพหลัง หรือส่วนประกอบภาพที่รกรุงรัง รูปเล่มอาจทำด้วยผ้าหรือพลาสติก หนานุ่มให้เด็กหยิบเล่นได้

2. เด็กอายุ 2-3 ปี นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ ควรเป็นหนังสือภาพที่เด็กสนใจ เป็นภาพเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน สัตว์ สิ่งของ

3. เด็กอายุ 4-5 ปี นิทานที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ควรเป็นนิทานที่เป็นเรื่องที่ยาวขึ้นแต่เข้าใจง่ายส่งเสริมจินตนาการและอิงความจริงอยู่บ้าง เนื้อเรื่องสนุกสนาน น่าติดตามมีภาพประกอบที่มีสีสันสดใสสวยงาม มีตัวอักษรบรรยายเนื้อเรื่องไม่มากเกินไป และมีขนาดใหญ่พอสมควรใช้ภาษาง่ายๆ

จากนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความเหมาะสมของนิทานสำหรับเด็ก จำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการ การรับรู้พัฒนาการและความสามารถตามวัยของเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้นควรเป็นหนังสือภาพที่เด็กสนใจ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจกับเด็กปฐมวัย

คำว่า ความพึงพอใจ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Satisfaction ซึ่งมีความหมายโดยทั่วไปว่า ระดับความรู้สึกทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 588-600) ให้ความหมาย ความพึงพอใจไว้ว่า

พอใจ หมายถึง สมใจ พอใจ เหมาะ

พึงใจ หมายถึง พอใจ ชอบใจ

สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง (2542, หน้า 278-279) กล่าวถึงความพึงพอใจ ดังนี้

1. ความพึงพอใจเป็นผลรวมของความรู้สึก ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความชอบหรือไม่ชอบต่อสภาพต่างๆ
2. ความพึงพอใจเป็นผลของทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆ
3. ความพึงพอใจในการทำงาน เป็นผลมาจากการปฏิบัติงานที่ดีและสำเร็จจนเกิดเป็นความภูมิใจ และผลตอบแทนในรูปแบบต่างๆ ตามที่คาดหวัง

นิธิมา คงสวัสดิ์ (2544, หน้า 11) ให้นิยามว่าเป็นผลของความสนใจ เอาใจใส่ในเรื่องนั้นๆ เป็นความรู้สึกที่ดี มีความสุข ความพอใจของบุคคลที่มีต่อปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการงานหรือการเรียน เกิดความรู้สึกตั้งใจ เต็มใจ และสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุ หรือเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จรรยาพร สุดสวาท และคณะ (2545, หน้า 14) ยังได้กล่าวถึงความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ศุภสิริ โสมาเกตู (2544, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ โดยสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกหรือเจตคติที่มีต่อการทำงานหรือ การปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้นความพอใจในการเรียนรู้ จึงหมายถึง ความรู้สึกพอใจ ในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนการสอน

รินดา ปะนะสุนา (2548, หน้า 59) กล่าวว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึก ส่วนตัวของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งรวมไปถึงความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทาง กายภาพด้วยการมีความสุขที่ทำงานร่วมกับคนอื่นที่เข้ากันได้มีทัศนคติที่ดีต่องานด้วย

คเชนพงษ์ สุมาลย์โรจน์ (2550, หน้า 19) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ เห็นด้วย ประทับใจ ภูมิใจยินดีในสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการ ของตนเอง ความพึงพอใจก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจความเข้าใจอันดีต่อกัน ความสามัคคี ในหมู่คณะและเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

วุฒิพล ทับธานี (2551, หน้า 47) ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ ในทางบวกและเป็นความรู้สึกที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อเวลาหรือสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป

อัศครา แถบเงิน (2554, หน้า 63) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ ไว้ว่า ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่สามารถส่งผลให้การทำกิจกรรม หรืองานนั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจของบุคคลนั้น เป็นผลของทัศนคติที่ดีจนเกิดเป็น ความภูมิใจ ซึ่งเกิดจากองค์ประกอบต่างๆ เกิดความรู้สึกตั้งใจ เต็มใจ และสามารถ ปฏิบัติงานให้บรรลุหรือเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์เกี่ยวกับลักษณะ และความต้องการของมนุษย์ซึ่งเกิดจากการนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความพึงพอใจ ของบุคคลได้อย่างเหมาะสมประกอบด้วยทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้ (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์, 2532, หน้า 110-114)

1. ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow and Hierarchy of Needs) อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้ตั้งทฤษฎีโดยมีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับ พฤติกรรมของมนุษย์ไว้ดังนี้

1.1 ลักษณะความต้องการของมนุษย์ประกอบด้วย ความต้องการของมนุษย์เป็นไปตามลำดับชั้นความสำคัญ โดยเริ่มจากระดับความต้องการขั้นต่ำไปสู่ระดับความต้องการชั้นสูง มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอเมื่อต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วก็จะมีความต้องการสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่ เมื่อต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่จูงใจให้เกิดพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น แต่จะมีความต้องการในระดับสูงเข้ามาแทนและเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น แต่จะมีความต้องการในระดับสูงเข้ามาแทนและเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในสิ่งนั้นความต้องการที่เกิดขึ้นอาศัยซึ่งกันและกัน มีลักษณะควบคู่กันคือเมื่อความต้องการหนึ่งไม่หมดสิ้นไป ก็มีความต้องการอย่างหนึ่งเกิดขึ้นมา

1.2 ลำดับความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์มี 5 ระดับ คือ ความต้องการด้านกายภาพ เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ ทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของตนยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการทางด้านความปลอดภัยเป็นด้านที่เกี่ยวกับความป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่จะเกิดกับร่างกาย ความเจ็บปวดและความสูญเสียทางเศรษฐกิจรวมถึงการรับประกันความมั่นคงในหน้าที่การงาน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความต้องการความรักและความต้องการทางด้านสังคมเป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นโดยมีความรู้สึกต่อตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มของสังคมอยู่เสมอ เมื่อความต้องการทางด้านกายภาพ และความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางด้านสังคมจะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ทั้งนี้ เพราะคนมีนิสัยชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องเป็นความต้องการระดับสูงเกี่ยวกับความมั่นใจในตนเอง ในเรื่องความรู้ความสามารถ เป็นความต้องการที่จะให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญ เมื่อทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้สำเร็จ และความพึงพอใจในฐานะเด่นในสังคม ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิตเป็นความต้องการที่พิจารณาถึงสมรรถนะที่เป็นไปได้ของตน และการบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการ เมื่อบุคคลมีการพิจารณาถึงบทบาทของเขาในชีวิตจะเป็นอย่างไร บุคคลนั้นจะผลักดันชีวิตของคนให้เป็นไปในทางที่ดีที่สุดตามที่คาดหมายไว้ อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับขีดความสามารถของเขาด้วย ทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งกำหนดโดยนักจิตวิทยา ชื่อ มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นทฤษฎีการจูงใจ

ที่มีการกล่าวขวัญอย่างแพร่หลาย มาสโลว์ มองว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากระดับต่ำไปยังสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 3 ลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

ที่มา : สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ (2541, หน้า 146)

1.2.1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)

เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

1.2.2 ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (Security Safety Needs)

เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นไป เช่น ความต้องการในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน

1.2.3 ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (Affiliation or Acceptance Needs) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้แล้วได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการได้รับการยอมรับ ความต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

1.2.4 ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs) หรือความภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการการได้รับการยกย่อง นับถือ และสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

1.2.5 ความสำเร็จในชีวิตความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น จากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ สามารถแบ่งความต้องการออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

1) ความต้องการในระดับต่ำ (Low Order Needs) ประกอบไปด้วยความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัยความมั่นคง ความต้องการความผูกพันหรือยอมรับ

2) ความต้องการในระดับสูง (Higher Order Needs) ประกอบไปด้วยความต้องการการยกย่องและความต้องการความสำเร็จในชีวิต

2. ทฤษฎี ERG (ERG Theory) Clayton Alderfer มีความเชื่อว่าความต้องการมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เช่นเดียวกับ Maslow แต่ความการตามแนวคิดของ Clayton Alderfer แบ่งได้ดังนี้ คือ

2.1 ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (Existence Needs) เป็นความต้องการทางกายและความต้องการทางวัตถุที่ช่วยให้มนุษย์รอดได้ เช่น อาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ค่าจ้างแรงงาน ความมั่นคง และความปลอดภัยก็จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีของ Maslow ความต้องการเพื่อดำรงชีวิตจะรวมส่วนที่เป็นความต้องการทางสรีระทั้งหมดกับบางส่วนของความต้องการกับความมั่นคง ปลอดภัย

2.2 ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) เป็นความต้องการที่จะรวมถึงความต้องการทางสังคม ความต้องการความรู้สึกปลอดภัยในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้รับการยอมรับ การมีชื่อเสียง และการได้รับการยกย่อง

จากทางสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีของ Maslow ความต้องการทางด้านความสัมพันธ์นี้จะรวมถึงส่วนที่เป็นความต้องการเกียรติยศและศักดิ์ และความต้องการให้ประจักษ์ทั้งหมด

สิริพงศ์ สิริกุลสิงห์ (2546, หน้า 17-18) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ ได้ชัดเจนว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพสามารถศึกษาได้ชัดเจนเมื่อแยกออกเป็น การตอบรับ (Response) และปฏิกิริยา (Reaction) ของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปฏิกิริยาต่อสภาพแวดล้อม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพหรือสรีระ ซึ่งสามารถวัดได้ง่าย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางอัตราการเต้นของหัวใจ อุณหภูมิของร่างกาย ฯลฯ ในขณะที่การตอบรับ หมายถึง การรับรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งรวมเรียกว่าการตอบรับทางสังคมจิตวิทยา และพฤติกรรม (Social-Psychological and Behavioral Response) ปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดการตอบรับในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีดังนี้

1. ลักษณะของบุคคลผู้ตอบรับสภาพแวดล้อม
2. ลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ทำให้เกิดการตอบรับ
3. การรับรู้ของบุคคล
4. การประเมินสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น

ปัจจัย 2 ข้อแรก เป็นสิ่งที่ป้อนเข้าระบบโดยลักษณะของบุคคล รวมถึงปัจจัยต่างๆ เช่น ด้านประชากรศาสตร์ พื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ ส่วนปัจจัย 2 ข้อหลัง เป็นผลที่ส่งออกมาจากระบบนี้ การที่บุคคลจะรับรู้สภาพแวดล้อมใดๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพและมาตรฐานของบุคคลนั้นๆ การประเมินและความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของบุคคลก็เกิดตามมาจากกรรับรู้พฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคลก็เกิดตามมาจากกรรับรู้ การประเมินผลการแสดงออกนี้จะสะท้อนว่า บุคคลนั้นมีความพึงพอใจสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้นหรือไม่ ทฤษฎีแสวงหาความพึงพอใจ (สัทคร ภูมิเขต, 2551, หน้า 16) ทฤษฎีนี้กล่าวว่า บุคคลพอใจจะกระทำสิ่งใดๆ ที่ให้ความสุขและจะหลีกเลี่ยงไม่กระทำสิ่งที่เขาจะได้รับความทุกข์หรือความลำบาก อาจแบ่งประเภทความพอใจกรณีนี้ได้ 3 ประเภท คือ

1. ความพอใจในด้านจิตวิทยา (Psychological Hedonism) เป็นทฤษฎีของความพอใจว่า มนุษย์โดยธรรมชาติแล้วต้องแสวงหาความสุขส่วนตัว หรือหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ใดๆ

2. ความพึงพอใจเกี่ยวกับตนเอง (Egoistical Hedonism) เป็นทฤษฎีของ ความพึงพอใจว่า มนุษย์จะพยายามแสวงหาความสุขส่วนตัว แต่ไม่จำเป็นว่าการแสวงหา ความสุขจะต้องเป็นธรรมชาติของมนุษย์เสมอไป

3. ความพึงพอใจเกี่ยวกับจริยธรรม (Ethical Hedonism) ทฤษฎีนี้ถือว่า มนุษย์แสวงหาความสุขเพื่อผลประโยชน์ของมวลมนุษย์หรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิก และจะ เป็นผู้ได้รับผลประโยชน์นี้ผู้หนึ่งด้วยนักจิตวิทยาที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ กล่าวว่า คนถูกจูงใจให้ กระทำเนื่องมาจากการกระทำนั้นๆ จะทำให้คนได้รับความพึงพอใจและอารมณ์จึงกระตุ้น ให้เกิดพฤติกรรมจากทฤษฎีความพึงพอใจที่ผู้รู้ได้กล่าวถึงไว้ข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า มีองค์ประกอบหลายอย่างที่มีส่วนทำให้บุคคลได้รับความพึงพอใจ ได้แก่

3.1 ตนเอง คือ ผู้แสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนต้องการ

3.2 ความคาดหวังที่กำหนดไว้เป็นเป้าหมายในการแสวงหา ความพึงพอใจว่าจะเกิดขึ้นกับตนเอง

3.3 สภาพแวดล้อมซึ่งตนเองอาศัยหรือดำรงอยู่ในขณะที่แสวงหา สิ่งที่ต้องการ

3.4 ประสบการณ์ในการแสวงหาและการรับรู้สิ่งย้อนกลับว่า สิ่งนั้น คือสิ่งที่ตนเองต้องการและใช้สิ่งที่ทำให้ตนได้รับความพึงพอใจหรือไม่

3.5 ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร

3.6 ความสามารถในการแสวงหาหรือค้นหาช่องทางเพื่อจะไปถึงสิ่งที่ ตนต้องการ

3.7 ความสามารถในการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์สิ่งย้อนกลับ

3.8 การยอมรับผลที่ได้จากการแสวงหาของตน ซึ่งอาจเป็นไปใน ทางตรงกันข้ามกับที่คาดหวังไว้ และถ้าหากตนเองสามารถยอมรับได้ก็จะทำให้ได้รับความ พึงพอใจในระดับหนึ่ง และสามารถนำผลลัพธ์ในครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการ แสวงหาสิ่งที่ตนต้องการหรือพึงพอใจในอนาคตต่อไป

Scott (1970, p. 124) ได้เสนอแนวคิดในเรื่องการจูงใจให้เกิดความพึงพอใจ ต่อการทำงานที่จะให้ผลเชิงลักษณะปฏิบัติมีลักษณะ ดังนี้

1. งานควรมีความสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว งานนั้นจะมี ความหมายสำหรับผู้ทำ

2. งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อให้ได้ผลในการสร้างสิ่งจูงใจในเป้าหมายของงานจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย

3.2 ผู้ปฏิบัติงานได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงานได้โดยตรง

3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้

เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีส่วนในการเลือกเรียนตามความสนใจและมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์หรือ ความหมายในการทำกิจกรรมได้ เลือกวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัดและสามารถ ค้นหาคำตอบได้

มาสโลว์ ได้ตั้งทฤษฎีทั่วไปเกี่ยวกับการจูงใจ (Maslow's General Theory) เป็นที่รู้จักและยอมรับกันแพร่หลาย “Hierarchy of Need” ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ มีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ 3 ประการ ดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2552, หน้า 158-162)

1. ทุกคนมีความต้องการและความต้องการนี้มีอยู่ตลอดเวลาและไม่มีที่สิ้นสุด

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของ พฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจ ของพฤติกรรม

3. ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง ตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือเมื่อต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้ตอบสนอง มาสโลว์ได้สรุปลักษณะของการจูงใจ ไว้ว่า การจูงใจจะเป็นไปอย่างมีระเบียบลำดับขั้นของความต้องการหรือตามทฤษฎีของ มาสโลว์ จะมีลักษณะจากต่ำไปหาสูง 5 ขั้น ดังนี้

3.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Need)

ความต้องการทางด้านร่างกาย เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการ พักผ่อน ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

ของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายยังไม่ได้รับการสนองเลยในด้านนี้ โดยปกติแล้วองค์กรทุกแห่งมักจะตอบสนองความต้องการของแต่ละคนด้วยวิธีการทางอ้อม คือ การจ่ายเงินค่าจ้าง

3.2 ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Needs) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์จะมีความต้องการในขั้นที่สูงขึ้นต่อไป คือ ความต้องการความปลอดภัยหรือมีความมั่นคงต่างๆ ความต้องการความปลอดภัยจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกัน เพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับการดำรงชีพ เช่น ความมั่นคงในหน้าที่การงาน สถานะทางสังคม

3.3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belongingness Needs) ภายหลังจากคนที่ได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็就会有ความต้องการสูงขึ้น คือ ความต้องการทางด้านสังคมจะเริ่มเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมของคน ความต้องการทางด้านนี้จะเป็นความต้องการอยู่ร่วมกันและได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และความรู้สึกว่าตนเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ

3.4 ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นทางสังคม (Esteem or Status Needs) ความต้องการขั้นต่อมาเป็นความต้องการที่จะประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังนี้ ความมั่นใจตนเองในเรื่องความสามารถ ความรู้และความสำคัญของตนเองรวมทั้ง ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นหรืออยากให้คนอื่นยกย่องสรรเสริญในความรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

3.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization or Self-Realization) ลำดับความต้องการสูงสุดของมนุษย์ก็คือ ความต้องการที่จะสำเร็จในชีวิตตามความนึกคิดหรือความคาดหวัง ทะเยอทะยานใฝ่ฝัน ในขั้นนี้จะเกิดขึ้นและมักเป็นความต้องการที่เป็นอิสระเฉพาะแต่ละคนซึ่งต่างก็มีความนึกคิดใฝ่ฝันที่อยากได้รับความสำเร็จในสิ่งอันสูงส่งในทัศนะของตนเอง

จากแนวคิดทฤษฎีแรงจูงใจดังกล่าวสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ เกิดจากแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นแสดงออกด้านเจตคติ ด้านพฤติกรรมออกมา การแสดงออกด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรมออกมานั้น มีทั้งทางบวกและทางลบ ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้รับเสริมแรงไปทางใด เมื่อนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ ผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายใน เป็นผลด้านความรู้สึ

ของเด็กที่เกิดแก่ตัวเด็กเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นเมื่อสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่างๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ความมั่นใจ ตลอดจนได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอกเป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่น การได้รับคำยกย่องชมเชยจากครูผู้จัดประสบการณ์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง พี่น้อง เพื่อน หรือแม้แต่การได้คะแนนพัฒนาการในระดับที่น่าพอใจ และเนื่องจากความพึงพอใจนั้นเป็นความรู้สึกของจิตใจ ซึ่งแสดงออกทางสีหน้า สายตาคำพูด และการแสดง การวัดความพึงพอใจจึงวัดได้หลายวิธี เช่น สังเกต การสัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม ในที่นี้ผู้วิจัยจะใช้แบบสอบถามในการวัดความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์ ใช้ถามเด็กเป็นรายบุคคลเพราะเป็นเด็กปฐมวัย และจะวัดด้านผู้จัดประสบการณ์ วิธีการจัดประสบการณ์ สื่อการจัดประสบการณ์ การวัดและการประเมินผลและประโยชน์ที่ผู้เรียนได้รับ

3. การวัดและการประเมินผลความพึงพอใจ

มีนักการศึกษาให้ทัศนะเกี่ยวกับการวัดความพึงพอใจไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

พูลทรัพย์ นาคณา (2544, หน้า 144-146) ได้กล่าวว่า การวัดหรือการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนเป็นการวัดด้านเจตพิสัยหรือความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน ว่ามีความรู้ที่ดีหรือไม่ดีต่อการเรียนการสอนนั้นๆ หรือไม่ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประเภทของการวัด แบบวัดความพึงพอใจเป็นแบบวัดที่ใช้วัดความรู้สึกนึกคิดของบุคคลโดยวัดในรูปแบบวัดความพึงพอใจ

2. รูปแบบของการวัด การเขียนข้อคำถามมีหลายแบบ ที่นิยมสร้างกันมามี 2 แบบ ได้แก่

2.1 แบบวัดแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert) เป็นแบบวัดการประมาณค่ารวม (The Method Summated Rating) และใช้หน่วยเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นเกณฑ์ การประเมินความเข้มของทรรศนะ ความเห็น หรือเจตคติที่ดีต่อเรื่องต่างๆ ซึ่งสามารถถามได้ทั้งเชิงสนับสนุนและไม่สนับสนุน ในการให้ค่าน้ำหนักคะแนนสำหรับที่เป็นข้อความสนับสนุนจะให้คะแนนแตกต่างกับข้อความที่ไม่สนับสนุน

การให้คะแนนสำหรับข้อความสนับสนุน

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5 คะแนน
เห็นด้วย	ให้	4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1 คะแนน

การให้คะแนนสำหรับข้อความสนับสนุน

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	1 คะแนน
เห็นด้วย	ให้	2 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้	3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ให้	5 คะแนน

2.2 การวัดของออสกู๊ด (Osgood) เป็นแบบวัดที่อาศัยการจำแนกความหมายของคำ (Semantic Differential Scales) หรืออาศัยคำเป็นตัวเร้าในการอธิบายคุณลักษณะของมโนภาพที่ต้องการวัดโดยใช้คุณศัพท์ใน 3 ลักษณะ คือ

- 1) ด้านการประมาณค่า (Evaluative Factor) เป็นคำคุณศัพท์ที่ใช้ในการประเมินผล เช่น ดี-เลว สวย-ซีเห่ล ชอบ-เกลียด เป็นต้น
- 2) ด้านศักยภาพ (Potency Factor) เป็นคำคุณศัพท์ที่เกี่ยวข้องพลังหรือกำลังงาน เช่น หนัก-เบา ใหญ่-เล็ก เป็นต้น
- 3) ด้านกิจกรรม (Activity Factor) เป็นคำคุณศัพท์ที่เกี่ยวข้องการเคลื่อนไหวหรือกิจกรรม เช่น เร็ว-ช้า ฉลาด-โง่ เป็นต้น

3. การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด

การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทำได้ 2 แนวทาง คือ ตรวจสอบคุณภาพรายข้อ และตรวจสอบคุณภาพทั้งฉบับ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การตรวจสอบคุณภาพรายข้อ การตรวจสอบคุณภาพแบบวัดพิจารณาจากค่าอำนาจจำแนกโดยทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มที่มีคุณลักษณะตามที่ต้องการสูงกับกลุ่มที่มีคุณลักษณะต่ำจากกลุ่มผู้ช้ดโดยใช้เทคนิค 25%

3.2 การตรวจสอบคุณภาพทั้งฉบับ การพิจารณาทั้งฉบับของแบบวัดได้โดยวิธีการหาความเที่ยงและความตรง

เพชฌัญญู กิจระการ (2546, หน้า 7) ได้กล่าวถึง แนวคิด แสทฟิลด์ และฮิวส์แมน ได้ทำการพัฒนาแนวคิดของนักวิจัยต่างๆ มาเป็นเครื่องมือที่ใช้วัด ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน พบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจซึ่งเป็นที่นิยม แพร่หลายในปัจจุบัน ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำ ได้แก่ ความตื่นตันทื่นเต้น/น่าเบื่อ ความสนุกสนาน/ความไม่สนุกสนาน ความโล่ง/ความกลัว ความท้าทาย/ความไม่ท้าทาย มีความพอใจ/ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ได้แก่ ถือว่าเป็นรางวัล/ ไม่เป็นรางวัล มาก/น้อย ยุติธรรม/ไม่ยุติธรรม เป็นเชิงบวก/เป็นเชิงลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางการให้การให้ความคิดความชอบ ได้แก่ ยุติธรรม/ไม่ยุติธรรม เชื่อถือได้/เชื่อถือไม่ได้ เป็นเชิงบวก/เป็นเชิงลบ เป็นเหตุเป็นผล/ไม่เป็น เหตุเป็นผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านนิเทศผู้บังคับบัญชา ได้แก่ อยู่ใกล้/ อยู่ไกล ยุติธรรมจริงใจ/ไม่ยุติธรรมจริงใจ เป็นมิตร/ค่อนข้างไม่เป็นมิตร เหมาะสม ทางคุณสมบัติ/ไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน ได้แก่ เป็นระเบียบ เรียบร้อย/ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน/ ไม่จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงานและเพื่อนร่วมงาน สนุกสนานร่าเริง/ดูไม่มีชีวิตชีวา ดูน่าสนใจเอาจริงเอาจัง/ดูเหน้อยหน่าย

สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจ เป็นการวัดคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกหรือเป็นลักษณะทางจิตใจ คุณลักษณะดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วัดจะต้องศึกษาหลักการวัดให้เข้าใจและมีองค์ประกอบการวัดที่ชัดเจน คือ ตัวบุคคลที่จะวัด มีสิ่งเร้า เช่น การกระทำเรื่องราว ที่บุคคลแสดงความพึงพอใจตอบสนอง และสุดท้ายต้องมีการตอบสนอง ซึ่งจะออกมาในระดับต่ำ สูง มาก น้อย ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะวัดความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมจริยธรรมด้านความมีวินัยสำหรับเด็กปฐมวัย จึงมีความจำเป็นในเรื่องข้อคำถามต้องเข้าใจง่าย ชัดเจน เหมาะสมกับวัย และจะใช้รูปแบบของแบบวัดแนวคิดของลิเคอร์ท (Likert) เป็นแบบวัดการประมาณค่ารวม (The Method Summated Rating)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547, หน้า 55) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมเล่นนิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย” ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตยหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงสัปดาห์ที่แตกต่างกันมีระดับคะแนนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เรจินา จันทร์เพ็ญ (2548, หน้า 36-40) การพัฒนาความมีวินัยในตนเองโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบ ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์นักเรียนมีวินัยต่อตนเองคือด้านการเข้าแถวสูงสุดและมีวินัยในตนเองด้านการตรงต่อเวลาต่ำสุด

ศิลา แสงคำ (2549, หน้า 62) ได้ทำการวิจัยเรื่องการใช้ “คู่มือพัฒนาความมีวินัยของเด็กปฐมวัย” ผลการศึกษาพบว่า ความมีวินัยของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการใช้คู่มือพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย เด็กมีความมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประกายมาศ รัตนโรภาส (2551, หน้า) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมด้าน จริยธรรมด้านความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ” พบว่าความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงเมื่อพิจารณารายด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคมอยู่ในระดับสูง และผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ณัฐฉิรา สมบูรณ์ (2552, หน้า 8-11) ได้ศึกษาผลของการจัดการชั้นเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่าหลังจากที่ได้รับการจัดการชั้นเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละสัปดาห์ที่แตกต่างกันมีระดับคะแนนของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .01 และเมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างสองช่วงสัปดาห์ พบว่าคะแนนเฉลี่ย พฤติกรรมความมีวินัยในตนเองโดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอด ช่วงเวลา 8 สัปดาห์

อัญชิสรา สุรีย์แสง (2553, หน้า 10-11) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้กิจกรรม พัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3” พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนน ความมีวินัยในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 และภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความมีวินัยใน ตนเอง มีคะแนนความมีวินัยในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และระยะติดตามผลหลังการทดลอง 1 เดือนพบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองยังคงมีความมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิจิตรา เงินบาท (2556, หน้า 11) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความมีวินัย ในตนเองของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยโดยการใช้แฟ้มสะสม งาน” พบว่าความมีวินัยในตนเองโดยเฉลี่ยรวมและจำแนกเป็นรายด้านก่อนและหลังเรียน รายวิชาศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้แฟ้มสะสมงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการฝึกวินัยในตนเอง ให้เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ และมีผลดีต่อตัวเด็กเองและสังคมโดยรวมดังนั้นจึงควรมีการจัด ประสบการณ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของเด็กส่งเสริม การเรียนรู้ การทำงานเป็นกลุ่มซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเชื่อมั่นในตนเองรู้จักการปรับตัว มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานอันเป็นการฝึกวินัยในตนเอง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Hoffman (1970, p. 286) ได้ศึกษาการฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล การปล่อยปละละเลย และการรวบอำนาจผลการศึกษาพบว่าบิดามารดาที่ฝึกวินัยโดยใช้ วิธีให้การให้เหตุผลจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยโดยบิดามารดา ที่ปล่อยปละละเลยหรือรวบอำนาจ

Miller (1984, pp. 15-16) ได้ศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างการลงโทษ กับการฝึกวินัย พบว่าลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละบุคคล สิ่งแวดล้อม กิจกรรม ประจำวัน และความคาดหวังส่วนบุคคลมีผลต่อพฤติกรรมเด็ก และเสนอว่าเทคนิคที่ใช้ ทักษะการแก้ปัญหาช่วยให้เด็กเกิดวินัยในตนเอง

Thnrston (1998, pp. 71–79) ได้ศึกษาการรักษาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนชุมชนชนบทอันสงบสุข การรักษาชุมชน ชนบทได้เสนอการดูแลจริยธรรม เป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมโรงเรียนให้ปลอดภัย และพัฒนานักเรียนสอนให้มีความรับผิดชอบในการทำ ความเคารพและมีจิตใจที่โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น ในบทวิจัยนี้ได้อธิบายการเรียนการสอนสามแบบสำหรับพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนให้เป็นแหล่งในการรักษาคุณธรรม จริยธรรมไว้ การสอนทักษะและการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยการเน้นทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสำหรับการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้อยู่ร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข

Bradshaw (2007, p. 160–A) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนตามสภาพท้องถิ่นโดยการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการประมวลผลนำเอาคุณธรรม จริยธรรม เข้าไปในบทเรียนที่ทำการสอนซึ่งเน้นตามวัฒนธรรมของท้องถิ่นของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่านักเรียนได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพมีความเจริญทางคุณธรรมจริยธรรมมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จะเห็นได้ว่าการฝึกวินัย 3 วิธี ได้แก่ การให้เหตุผล การปล่อยปละละเลย และการรวบอำนาจ บิดามารดาที่ฝึกวินัยโดยใช้วิธีการ ให้เหตุผลจะทำให้เด็กมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการฝึกวินัยโดยบิดามารดาที่ปล่อย ปละละเลยหรือรวบอำนาจ พ่อแม่ต้องไม่ตามใจหรือเข้มงวดกับเด็กจนเกินไป อิศรภาพ จำเป็นต่อการเรียนรู้และการเจริญเติบโตของเด็กแต่ก็ควรมีขอบเขตที่เหมาะสม ถ้ามากเกินไปเด็กมักจะยุ่งยากใจและถ้าน้อยเกินไปเด็กจะเกิดความรู้สึกต่อต้าน